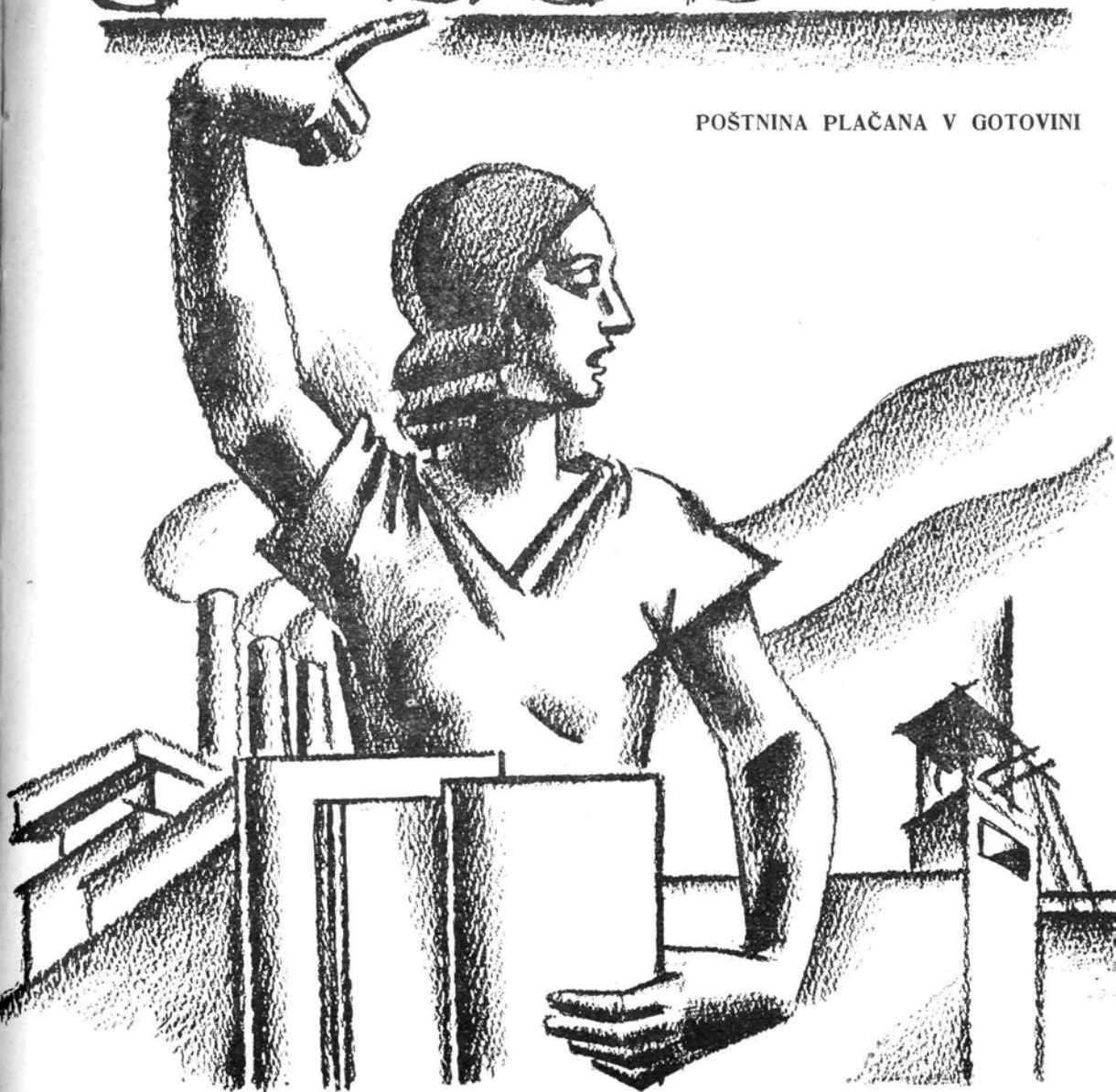

\$VOBODA

POŠTINA PLAČANA V GOTOVINI

VSEBINA:

Izobraževalno delo strokovnih organizacij. — *Mile Klopčič*, Mati govori ob zibelki. — Kaj je marksizem? — *Pantelejev*, Ura (s slikami). — *Rudolf Golouh*, Nemški fašizem. — *H. z. Mühlen*, Hlapec. — *Tone Čufar*, Solnčna molitev (s sliko). — *Ilja Ehrenburg-Talpa*, Kavčuk. — *Cvetko Kristan*, Robert Owen. — Delavski pesniki. — **Pregledi:** Knjige in knjižnice, društveno življenje, dramatika, delavska pesem in glasba, Prijatelj Prirode, del. sport, razno

Mestna hranilnica ljubljanska

Ljubljana, Prešernova ulica šte. 3

je največja regulativna hranilnica v Jugoslaviji

Ima vlog nad 430,000.000 Din.

Za vse vloge jamči ljubljanska mestna občina z vsem svojim premoženjem in z davčno močjo.

*Vloge se sprejemajo na knjižice in na tekoči račun. Naložbe proti odpovedi se obrestujejo po dogovoru **kar najbolj ugodno.***

Posojila se dovoljujejo na posestva, menice in vrednostne papirje čim najceneje.

*Za male trgovce in obrtnike obstoji pri hranilnici **kreditno društvo**, za pupilarne naložbe pa sodni **depozitni oddelek.***

*Za varčevanje mladine izdaja **domače hranilnike**, za pošiljanje denarja po pošti pa svoje **položnice.***

Telefon št. 2016 in 2616.

Poštni čekovni račun št. 10533.

Uradne ure za stranke so od 8. do 12. in pol.

S · V · O · B · O · D · A

Naročnina za člane Svobode letno	Din 12—
Naročnina za druge letno	36—
" " polletno	18—
" " četrtletno	10—
Naročnina za Ameriko letno	Dolar 1—
Uredništvo in uprava za Jugoslavijo: Ljubljana, Palača Del. zbornice, Miklošičeva c. 1. Za Ameriko: Chicago, Ill. 3639 W, 26 Th. St.	

Izobraževalno delo strokovnih organizacij

I.

V vodilnem glasilu Združene Delavske Strokovne Zveze Jugoslavije »Ujedinjeni Sindikati« je tajnik sarajevske delavske zbornice J. Jakšić napisal članek, čigar smisel je: naziranje, da je treba delavstvo vzgajati, je profesorsko. Koristno je le vsakodnevno, praktično delo.

II.

Skoraj istočasno je avstrijska revija »Die Bildungsarbeit« objavila razpravo »Naloge strokovničarskega izobraževalnega dela«. V njej beremo:

S pravo revolucionarno dalekovidnostjo so avstrijske strokovne organizacije izkoristile prva prevratna leta, da so v zakonodaji zasedle najobsežnejšo delavsko zaščito, ki je vzor delavstvu vse Evrope. Tako so ustvarile široko, zanesljivo podlago za politični in kulturni razvoj proletarijata v novi republiki.

Toda sedaj se avstrijsko gospodarstvo že deset let zvija v strašni krizi, ki jo poostruje omejenost in bornirana protidelavska sovražnost našega meščanstva. To meščanstvo podžigajo primeri diktatorske dušitve delavskega razreda v fašistovski Italiji in Madjarski in »ustavna« izguba pravic delavstva v Nemčiji.

V takih okolščinah ni nobenega socialno-političnega napredka, v resnici ne zaznamujemo v vseh zadnjih letih nobenega pomembnega socialno-političnega zakona, vsa strokovničarska moč se koncentrira na trdovratno obrambo neprestanih podjetniških napadov v zakonodaji, v upravi in v tisočeri posameznih slučajih.

Kakor je pomembno in življenjsko važno to trudapolno delo strokovnih organizacij, vendar ne združuje množic delavcev in nameščencev niti zdaleka tako kakor socialno-politično delo v prevratnih letih. Občutno se rahlja zveza med vodstvi in članstvom strokovnih organizacij in to prav v dobi socialne reakcije, ko morajo strokovne organizacije bolj nego kadarkoli računati z zvesto solidarnostjo in aktivno pomočjo vsakega posameznika.

V tem času gospodarske in strokovničarske krize je uporaba novih organizacijskih metod življenjsko vprašanje strokovnih organizacij in s tem najaktualnejši problem avstrijskega delavskega gibanja...

Vedno bolj nevidni, vedno bolj zamotani in številni postajajo činitelji, na katere se morajo ozirati strokovne organizacije pri določanju

svoje taktike... Vse to zapovedujoče zahteva šolanje **množic** članov strokovnih organizacij. Šolanje strokovnih funkcionarjev, obratnih zaupnikov, prisednikov obrtnih sodišč itd. je samo ob sebi razumljivo. (Koliko se šolajo pri nas?) Toda poleg tega je nujna naloga strokovnih organizacij, da šolajo množice, t. j., da poučujejo vsakega posameznega člana, vsakega delavca in nameščenca. Posebno važno je to tam, kjer imamo opraviti z visoko razvitimi, karteliranimi industrijami, in nič manj važno ni to tam, kjer so same delovne razmere nevidne, kakor n. pr. pri nameščencih.

Poleg teh takozvanih objektivnih, stvarnih razlogov zahtevajo povečano izobraževalno delo strokovnih organizacij še subjektivni, t. j. človeški momenti:

Kakor hitro se je kapitalizem nekoliko opomogel od paničnega strahu pred revolucijo in boljše vizmom, je svojo taktiko dosledno prilagodil izpremenjenim razmeram, ki jih je prav jasno spoznal. To velja za ves svet, ne samo za Avstrijo. Dočim se je prej večinoma zadovoljeval s tem, da je ljudi obvladal na zunaj, skuša sedaj, da pridobi tudi njihove duše na svojo stran. Hoče jih zajeti »od znotraj«. Temu namenu služi predvsem vsa zabavna industrija! Film (kino), radio, sport, zabavno časopisje itd. Drugo sredstvo je fašizem v vseh različnih oblikah. Fašizem vpliva razkrajajoče v delavskih vrstah, ker odtuja večji ali manjši del delavcev proletarski sredini.

Izobraževalno delo se mora pojmovati kot del organizacijskega delovanja, nikakor pa ne kot postranska stvar, ki pride na vrsto šele, če je pač čas zanjo. Naravno je, da strokovne podružnice ne smejo postati diskusijski klubi, temveč vse izobraževalno delo se mora razvijati roko v roki z agitacijo, mezd-nim gibanjem, pravovarstvom i. dr.

Menda bo vsakemu jasno, da bo bolje in uspešneje razvila svoje delo za delavsko pravovarstvo strokovna organizacija, ki bo skrbela za dober, intenziven pouk svojih članov v socialno-političnih in pravnih vprašanjih. Taka organizacija bo zajela več slučajev prestopkov proti socialnim zakonom nego ona, ki se omejuje le na to, da nudi pravovarstvo le v slučajih, v katerih se posamezni člani sami obračajo na organizacijo. K temu pripominjamo, da bo imela tudi ta druga organizacija dovolj posla v času, ko na vse načine skušajo prezirati delavske pravice. Toda tega dela ne bo pravilno zajela.

Drug primer: organizacija, ki se trudi, da čim bolj seznanji svoje člane s pojavi gospodarskega življenja, bo mogla v mezd-nem gibanju računati s popolnoma drugačnim razumevanjem članov, nego organizacija, ki hoče informirati člane o gospodarskem položaju šele, ko je sredi mezdnega gibanja.

Nešteto takih primerov bi mogli naštet. Vsi govoré za eno: izobraževalno delo pospešuje, olajšuje in često šele omogoča izpolnjevanje aktualnih nalog strokovnih organizacij. Vzgojno delo daje delavcem razumevanje za zgodovinsko poslanstvo strokovnega gibanja, vzbuja v njih voljo do sodelovanja, krepi njihovo zaupanje in ohrani solidarnost članov z organizacijo tudi v najtežjih časih.

Pomembnih možnosti izobraževalnega dela danes mnogo strokovnih organizacij sploh ne uporablja ali pa nezadostno. Strokovni tisk, ki zahteva mnogo denarja, čita v resnici le malo član-

stva, ker po obliki in vsebini ne odgovarja množicam. Metod moderne izobrazbe, nazornega pouka itd. večinoma ne poznajo.

Napačno bi bilo, če bi prezrli dejstvo, da že danes avstrijske strokovne organizacije posvečajo mnogo časa in denarja izobraževanju. Toda vso to uporabo moči in denarja je treba racionalizirati in uporabiti tako, da bo res koristila množicam. Centrale morajo pokazati tu več inicijative!

Izobraževalno delo bo speljalo strokovne organizacije preko časov krize in jim hkrati pripomoglo, da bodo izšolane in pripravljene rešile nove, večje naloge bodočnosti.

III.

Avstrijske strokovne organizacije so neprimerno močnejše od naših. Do svoje moči so se povzpele s svojimi akcijami in z vztrajnim vzgojnim delom, ki se vrši v avstrijskem delavskem gibanju. In vendar tako kritično presojuje svoje delo in stanje!

Pri nas pa, kjer imamo neprimerno manj zrelo delavstvo, slabotnejše organizacije in večje težave, prihaja prijatelj Jakšič z mišljenjem, da je izobraževalnega dela preveč.

Nimamo namena polemizirati z Jakšičem. Z objavo razprave o izobraževalnih nalogah strokovnih organizacij v Avstriji hočemo vzpodbuditi naše strokovne organizacije k potrebnemu vzgojnemu delu med zaupniki in delavstvom.

Vsakemu bo jasno, da je pravilno stališče avstrijskih strokovničarjev. Pravilnost njihovega naziranja in dela dokazuje moč njihovega gibanja. Prepričani smo, da se bo vsak naš resen strokovničar ob mnenju avstrijskih tovarišev globoko zamislil v akcijsko sposobnost in duhovno moč našega pokreta. In upajmo, da se bo v samih strokovnih organizacijah započelo sistematično izobraževalno delo, ki bo v korist ne samo strokovnemu gibanju, temveč vsemu delavstvu in delavskemu gibanju.

—elj.

Mile Klopčič:

Mati govori ob zibelki

»Zunaj v mestu šum in nepoko!

skozi ulice vihar hrumi.

Očka prišel pozno bo nocoj —

zaspi, sirotni moj otrok, zaspi!

V veliki dvorani je tvoj oče, tam je sto in sto ljudi!

Vsi ugibajo samo, kako ustvarijo vam lepše dni.

Da bi ne biló več sivih hiš,

da bi ne biló več težkih dni,

da bi svet postal nam paradiž...

Zaspi, otrok, in sanjaj brez skrbi!...«

In otrok je zaspal in je sanjal o samih lepih in daljnih rečeh.

Vso noč je sanjal, vso noč je na ustnih mu léžal nasmeh...

Mati nad njim je bedela do pozne noči. Solzé je imela v očeh.

Ali so Tvoji znanci in prijatelji že vsi člani »Svobode«?

Kaj je marksizem

2. Marx in Engels nista napisala strnjene, enotne razprave o materialističnem pojmovanju zgodovine.

Niti Marx niti Engels nista v sistematični obliki obdelala teorijo o materialističnem pojmovanju zgodovine. Le na posameznih mestih sta v svojih številnih spisih in razpravah tolmačila poglavitne misli včasih bolj včasih manj jasno. Te pripombe pa so vselej le prigodne, nikjer ne vsebujejo vseh elementov teorije, so velikokrat tudi le polemične in zato pogosto enostranske. Tako je mogoče, da se konstatirajo nesoglasja med posameznimi mesti v njunih razpravah, če se uporabljajo posamične pripombe izolirano v obliki priljubljenih »citatov« v običajni kritiki Marxovih nauk in se posamične pripombe ne tolmačijo v zvezi s celotno razpravo. Engels je tudi že sam kasneje v svojih pismih opozoril, da formulacija teorije o materialističnem pojmovanju zgodovine pri Marxu in pri njem ni izčrpna in da posebno ideološkega momenta nista dovolj upoštevala.

Najbolj obširno je orisal Marx temeljne misli materialističnega pojmovanja zgodovine v predgovoru k svoji knjigi »Zur Kritik der politischen Ökonomie« (1859), kjer je napisal pregled svojega duševnega razvoja. To je veljalo dolgo časa za edino večjo sistematično razlago Marxovih idej. Odkar pa je D. Rjazanov izdal prvi del pogrešanega Marxovega in Engelsovega manuskripta knjige »Die deutsche Ideologie«, je postala stvar bistveno drugačna. V tem predgovoru so namreč našli zelo podrobno in skoro da sistematično razlago glavnih vidikov materialističnega pojmovanja zgodovine. Napisano pa je tako jasno, skoro v popularni obliki, da je resnično škoda, da tega spisa desetletja niso poznali. Mnogo sporov o smislu materialističnega pojmovanja zgodovine, o dejanskem naziranju njegovih očetov in o posameznih problemih bi ne bilo, če bi za to razpravo vedeli že, odkar se znanstveno razpravlja historični materializem.

Kljub temu pa bomo najprej priobčili v prevodu razpravo o materialističnem pojmovanju zgodovine, ki jo je napisal v knjigi »Zur Kritik der politischen Ökonomie«. To radi tega, ker odgovarja poznejši razvojni stopnji Marxovega mišljenja.

Razprava se glasi:

V družabni produkciji sklepajo ljudje neka nujna, od njihove volje nezavisna razmerja, produkcijska razmerja, ki ustrezajo določeni razvojni stopnji njihovih produktivnih sil. Vsa ta produkcijska razmerja tvorijo ekonomsko strukturo družbe, realno bazo, na kateri sloni pravna in politična zgradba. Produkcijski način materijelnega življenja določa socialni, politični in duševni življenjski proces. Ne določa zavest ljudi njihove bitnosti, marveč obratno, družabna bitnost določa zavest ljudi. Na neki razvojni stopnji pridejo materijelne produktivne sile družbe v konflikt z danimi produkcijskimi razmerami, ali kar je le pravni izraz za to, z lastninskimi razmerji. Iz razvojnih oblik produktivnih sil postanejo ta razmerja spone. Nastopi epoha socialne revolucije. Z izmeno ekonomske podlage se izpremeni počasneje ali hitreje vsa neizmerna zgradba. Če motrimo take prevrate, moramo vedno razločevati med materialnim naravoslovno točno ugotovljivim prevratom v ekonomskih produkcijskih pogojih in med pravnimi, političnimi, verskimi, umetnostnimi, filozofskimi, skratka, ideološkimi oblikami, v katerih se ljudje za-

vedo tega konflikta in ga izvojujejo. Kakor ne presojava individija po tem, kar si o sebi sam domišlja, tako tudi ne moremo presojati take prevratne epohe po njeni zavesti, marveč moramo to zavest tolmačiti iz nasprotij materialnega življenja, iz obstoječega konflikta med družabnimi produktivnimi silami in produkcijskimi razmerami. Nobena družabna formacija ne propade prej, dokler se niso razvile vse produktivne sile, in nove, višje produkcijske razmere ne stopijo nikdar na njeno mesto, dokler se niso materialni eksistenčni pogoji razvili v naročju stare družbe same. Zato si stavlja človeštvo vedno le one naloge, ki jih more rešiti. Če to natančneje premotrimo, bomo vselej videli, da nastanejo nove naloge le tam, kjer so že dani materialni pogoji za njihovo rešitev ali pa se ti pogoji vsaj že porajajo. V velikih obrisih moremo označiti azijske, antične, fevdalne, in moderno-meščanske produkcijske načine za progresivne epohe ekonomske družabne formacije. Meščanske produkcijske razmere so zadnja antagonistična oblika družabnega produkcijskega procesa. V naročju meščanske družbe razvijajoče se produktivne sile pa ustvarjajo zaeno pogoje, da se bo razrešil ta antagonizem. S to družabno formacijo se zaključi predzgodovina človeške družbe.

Tudi pri Frideriku Engelsu moremo najti številne pripombe o materialističnem pojmovanju zgodovine. Najbolj obširno piše o tem v knjigi »Herrn Eugen Dührings Umwälzung der Wissenschaft«, dalje v kratki biografiji o Karlu Marxu, ki jo je objavil v Brunšviškem ljudskem koledarju, ravno tako pa tudi v predgovoru h »Komunističnemu manifestu«. — Seveda pa s temi naslovi nismo navedli vseh razprav o materialističnem pojmovanju zgodovine, marveč le najvažnejše, ki so vsakomur pri študiju te teorije brezpogojno potrebne.

3. Zmotno ime »materialistično pojmovanje zgodovine«.

Druga velika ovira za zmot in dvomnosti prosto razumevanje materialističnega pojmovanja zgodovine je ime za temeljno teorijo marksizma samo. V tem imenu namreč noben njegov del ne odgovarja stvari, ki jo prav za prav hoče in mora označiti: ne prilega se pojem materialistično, ne pojem zgodovina in ne pojem pojmovanje. Druga pa naslov ne vsebuje. Dovolj pa je, da zavede naslov v tri smeri temeljito v zmoto. Če bomo to sedaj v posameznostih obrazložili, bomo že precej prispevali k razumevanju materialističnega pojmovanja zgodovine same.

4. Materialistično pojmovanje zgodovine ni nobeno enostavno pojmovanje ali metoda.

Zdi se, kakor bi hotel naslov povedati, da je naša teorija le pojmovanje, naziranje. S tem preide temeljno pojmovanje marksizma v območje subjektivnosti. Zdi se, kakor bi imeli opravka le z nekim naziranjem o zgodovini, poleg katerega pa so prav tako tudi še druga naziranja mogoča. Zakaj bi ne smeli motriti zgodovine tudi drugače kakor le raz vidik ekonomskega razvoja? Nekateri hočejo tolmačiti zgodovino kot delo velikih mož, nekateri zopet kot delo božje volje, drugi pa zopet kot delo slučajja ali pa samega vruga. Tako moremo, če le uporabimo dovolj duhovitosti in kombinatoričnih sposobnosti, upostaviti najrazličnejša naziranja o zgodovini. S stališča takega, le subjek-

tivnega opazovanja zgodovine, moramo priznati, da je vsako za sebe upravičeno, ker hoče podati le čisto osebni odsev zgodovinskih pojavov. Vsaka teh razlag ima, če jo izvede duhovita in učena glava, neko vrednost, je poučna in spodbudna. Na vsak način pa stoji dejstvo, da so vse te razlage zgodovine le naziranje, kateremu se lahko postavi tudi drugo ali drugačno naziranje nasproti. In to stališče je zavzela takoj tudi anti-marxistična oziroma antisocialistična kritika materialističnega pojmovanja zgodovine, ker se je prav po črkah prijel tega naslova. Mnogokrat lahko slišimo, da je ta Marxov nauk pač le pojmovanje zgodovine v smislu bojnih in strankarskih interesov proletarijata, ali pa celo le pojmovanje o ozko materialno omejenem vidiku zgolj ekonomskega razrednega interesa delavstva. »To je pač vaše naziranje,« pravijo meščanski nasprotniki socialistom, »in je to tudi naravno z vašega materialnega stališča. Pustite pa nam, da zastopamo s svojega višjega stališča meščanske kulture drugačno pojmovanje zgodovine.«

Ves ta način ocenjanja materialističnega pojmovanja zgodovine pa je vseskozi zgrešen. Pri tem nauku nimamo opraviti le z zgolj subjektivnim stališčem, marveč z objektivnim spoznanjem. Pri tem pa pustimo zaenkrat na strani, če ta nauk tudi doseže to objektivno spoznanje; to sicer trdimo in bomo kasneje tudi dokazali. Zato moramo popraviti v tradicionalnem naslovu Marxovega nauka to, da ta temeljni nauk ni le pojmovanje, naziranje, marveč, da hoče biti *t e o r i j a*. Ta Marxov nauk noče napraviti le poljubnega prereza skozi zgodovino, marveč hoče, izhajajoč iz fundamentalne važnosti ekonomskih razmer za potek in razvoj družabnega življenja samega, pokazati temeljni element objektivne zvezanosti družabnega procesa.

Nekoliko modificirano je naziranje, da je materijalistično pojmovanje zgodovine le *s a m o m e t o d a*.

L. Pantelejev:

Ura

Prevaja Mile Klopčič.

Ilustrira B. P.

(Nadaljevanje.)

Miličnik ga je peljal v predstojnikovo sobo. Predstojnik je sedel za mizo, kadil in puhal kolobarčke v zrak. Poleg njega je stal starejši državljani s precej rdečim nosom. Petjka je pogledal državljanu v obraz. V glavi se mu je nekaj danilo. Nekam znan se mu je zdel ta obraz.

»Je ta tisti, ki sem mu prejšnji teden sunil pušico marmelade?... Ali tisti, ki sem mu ukradel usnjeno uzdo? Ne... Tudi ta ni.«

Petjka je pozorno ogledoval njegov rdeči nos. Nenadoma se je natančno domislil:

»Saj ta je tisti z uro... Tisti pijanec. Tisti z ,mamica, golobček moj zlati'!«

Res. Isti nos. Škilavo oko. Le brke se mu niso tako nemirno pregibale kot takrat. Žalostno so visele čez usta.

»Povej mi na čast in vest: Si ti ukradel državljanu Kudejarju uro ali ne?«

Kot bi treščilo v Petjko. Pa se je obvladal, da se ne bi izdal.

»Kdo je to, Kudejar?«

»Semjon Semjonovič Kudejar. Državljan tu.«

Petjka se je ozrl v moža in stresel glavo:

»Tega vidim prvič.«

»Ne laži,« je dejal predstojnik. »Ti lažeš. Vidiš ga drugič.«

»Prisegam vam. Prvič ga vidim.«

Predstojnik z glasom, kot bi bral pisanje:

»Državljan Semjon Semjonovič Kudejar je prijavil izgubo svoje zlate damske ure, ki mu jo je nekdo vzel v celici številka tri. Je tako?«

»Kaj? Kaj je tako?«

»To, kar sem pravkar rekel. Državljan Kudejar, poznate tega potepina?«

»Poznam!«

Njegov glas je bil ves tenak. Včeraj je tulil v najnižjem basu. Danes žvrgoli kot ptička.

»Poznam. Ta je tisti...«

»Torej, kako je?« se je obrnil predstojnik spet k Petjki. »Boš dal uro ali ne?«

»Kakšno uro?«

»Ne čenčaj!« Predstojnik se je ujezil. »Ti že veš. Jo boš dal sem?« Tudi Petjka se je ujezil.

»Kaj naj dam? Nič ne vem, o nobeni uri! In ne maram vedeti. Nobene ure nimam.«

Predstojnik se je nasmehljaj:

»Saj bomo takoj videli!« Udaril je s pestjo po mizi. »Halo, sodrug Tkačenko!«

Vrata so se odprla in Petjkov stari znanec, kodrolasi milton je stopil v sobo.

»Prosim?« je dejal. »Želite?«

»Preišči tega-le fantalina od glave do pet. Uro mora imeti pri sebi.«

»O!« je vzkliknil miličnik. »Tega potepinčka pa poznam. Včeraj sem ga peljal v Zavod Klare Zetkin... Mirno lahko rečem, da je zelo dostojen. Pošten. A če ukazujete, ga preiščem. To je hitro opravljeno.«

Miličnik je pristopil. Petjka se zdaj niti malo ni bal. Najrajši bi se smejal. Celo predrzen je postal:

»Ne! Kaj pa mislite? Ne pustim se preiskati. Nimate pravice...«

Nalašč se je prijel za žep.

Tedaj je zarohnel predstojnik:

»Takooo?«

In tudi državljani Kudejar je vreščal:

»Boji se! Častna beseda, boji se! Preiščite ga, ljudje božji! Moja ura! Moja ura!«

Predstojnik je planil pokonci in zgrabil Petjko za roke nad komolci tako krepko, da se ni mogel niti geniti.

»Preišči ga, Tkačenko!«

Miličnik ga je temeljito preiskal. Prebrskal je žepe, tipal pod obleko. Ure ni bilo.

»Nič,« je dejal. »Saj sem precej mislil. On je nima. Pošten potepinček. S svojo glavo jamčim zanj!«

Predstojnik se je na moč čudil.

»Slišite vi, mogoče nas imate pa sploh za norca, državljani Kudejar?«

»Seveda!« je zakričal Petjka. »Seveda! Goljufá. Nobene ure ni imel. Je sploh nima.«

»Ne, nič ne goljufam.« Kudejar se je malone jokal. »Ne lažem. Zlata ura s srebrno verižico. Ta mi je ostala. Le pogledjte...«

Molel je verižico. Resnično, to je bila verižica! Z raznimi obeski. Majhni sloni, psički, podkvice in zelenkast polbiser v obliki hruške.

To je bila pa že čudna zadeva.

»Zelo čudno to,« je dejal predstojnik. »Jaz res domnevam, da ste si vse to izmislili. Kaj hočete dokazati z verižico?«

»Kaj hočem dokazati? Na verižici je vendar viselá ura. In kdo je uro vzel? Ta tu!...«

Pokazal je Petjko.

Petjka se je zakrohotal:

»Bedarija! Kako bi ti bil mogel vzeti uro, če sem pa sedel za ključavnico in zapahom v samotni celici? Saj sem bil popolnoma sam...«

»Saj res, saj res,« je menil predstojnik. »Vsa ta zadeva se mi zdi sumljiva. Državljan Kudejar, pazite, da si ne nakopljete kazni zaradi obrekovanja! To se vam prav lahko pripeti. Kaj pravite k temu?«

Državljan Kudejar je zajokal. Vroče solze so se mu takljale iz škilavih oči.

»Že vidim. Nič ne bom opravil. Moja zlata ura je šla rakom žvižgat. In zdaj me hočete še obtožiti. Rajši grem.«

Poveznil je klobuk na glavo, pozdravil predstojnika, vzdihnil in odšel iz sobe.

Petjka je stal resen, s hudim pogledom. Silno užaljen je bil. Nobene ni črhnul.

»Oprosti,« je dejal predstojnik, »bila je pomota, navadno obrekovanje. Sodrugi Tkačenko, vodi ga nazaj v zavod. Nimamo pravice, da bi ga obdržali.«

»Dobro,« je pripomnil miličnik, »nič lažjega. Pojdiva, potepinček.«

Odšla sta iz revirja. Na trgu se je miličnik ustavil:

»Pojdi zdaj sam dalje. Pot poznaš. Ne boš zgrešil. Izkazal si se poštenjaka... Jaz grem domov... Moja žena ima danes rojstni dan...«

Obrnil se je in odštorkljajal v nasprotno smer.

Petjka je postal nekaj časa in se potem napotil proti zavodu.

Ko je stopal po cesti, je iznenada zaslišal, da ga nekdo za njim kliče po imenu. Obrnil se je in zagledal državljana Kudejarja, ki je tekel za njim in mahal: »Počakaj, za trenutek!«

Petjka je obstal. Čakal je. Tedaj pa se je zgodilo nekaj nezaslišanega.

Kudejar je klecnil na kolena predenj in kričal:

»Moj zlati golobček! Prosim te! Daj mi uro! Otroci mi stradajo!... Žena je bolna!... Na večne čase ti bom hvaležen... Tri rublje ti podarim... Vrne mi jo, golobček!«

Petjka se je zahohotal, ni odgovoril in je šel dalje. Kudejar se je skobalil na noge in tekel za njim. Došel ga je, pograbil za rame:

»Vrne mi jo! Usliši me! Vrne mi jo!«

Petjka se ga je otrešel:

»Beži k vragu! Pusti me pri miru! Ure ne dobiš. Videl si jo! Si razumel?«

Tedaj se je Kudejar strašno raztogotil:

»Tako?« je kričal. »Takšen si? Tožil te bom. Pred sodišče te poženem. Še so zakoni na svetu...«

»Kar toži me. Prosim, toži me. Tebi vendar nihče ne bo verjel. Lažeš, pijanec stari! — ti poreko.«

Petjka je šel dalje in se ni več ozrl. Vsa stvar se mu je zdela tako smešna. Vesel je postal in razigran. Njegove skrbi in bolesti so se mu zdele ničeve. Njegove noge niso stopale, plesale so. Plesale v veselem taktu:

Ta-ta-ta. Ta-ta-ta.

Petjka je spet sanjal o bodočnosti:

»Odkurim jo. Pri prvi priložnosti. Najbolje še nocoj. Splazim se na dvorišče, izkopljem uro... Potem čez ograjo... Nič lažjega... In potem — ne vidimo se več...«

Tako zatopljen je bil v svoje sanjarije, da sploh ni opazil, kako je bil prišel na Vedenskega cesto. Ko je bil že tik pred zavodom, mu je nekaj reklo, naj se ozre. In tedaj je zagledal, da se je državljani Kudejar plazil za njim. Ko se je ozrl drugič, ni videl ničesar več. Bržkone se je bil Kudejar skril za kak cestni vogel.

»Aha!« je menil Petjka. »Ti satan! Za menoj se plaziš.«

Hotel se je tretjič ozreti, pa mu je zagrmelo tik ob ušesu:

»Halo! Pozor!«

Malo je manjkalo, da ga ni butnil konjski gobec v tilnik.

(Dalje prihodnjič.)

Rudolf Golouh:

Nemški fašizem

Po zadnjih volitvah meseca septembra preteklega leta je v političnem življenju Nemčije prevladoval fašizem. Ta nemški fašizem je bil verna kopija italijanskega. Da mu ni Nemčija padla pijana v naročje kakor Italija italijanskemu, gre predvsem zahvala zavednemu in odpornemu nemškemu proletarijatu. Nemški hitlerjevci so šteli po volitvah 107 poslancev in nad 6 milijonov glasov. Prvotno se je tudi zdelo, da se bodo zmagojočim fašistom pridružile tudi ostale meščanske stranke. Nemški center je n. pr. že močno nagibal k njim, za ostale, še bolj konservativne in reakcionarne stranke, je pa bil divji zakon s Hitlerjem še manj neprijetna stvar. Brüning je vodil volitve s parolo proti socialistom in proti proletarijatu. Težko mu je bilo tedaj vračati se k politiki koalicije z delavsko stranko. Tudi ni bilo več mogoče ustvariti v parlamentu levičarske večine. Po zmagi fašistov se je končno pokazala tudi nezanesljivost vladnega birokratskega, vojaškega in policijskega aparata. Gospodarska kriza je na drugi strani zaostрила do skrajnosti socialne odnošaje med posameznimi sloji v državi. Tovarne

so odpuščale dan na dan na tisoče delavcev. Nemško politično življenje je preživljalo takrat svojo najkritičnejšo in najnevarnejšo fazo.

Danes, kratkih šest mesecev po oni bučni fašistovski zmagi, je nemški fašizem izoliran, oslavljen in razcepljen — njegov vpliv v državi je minimalen! Kako to?

Za borbo proti proletarijatu v dobi volitev je bilo namreč dokaj lahko združiti najrazličnejše nasprotnike iz najrazličnejših meščanskih strank. Ko je pa bilo treba deliti oblast s prodirajočim fašizmom in žrtvovati marsikatero ugodno pozicijo novemu zavezniku, so stare meščanske stranke jele občutiti vse neprijetnosti take prostovoljne ali neprostovoljne deložacije. Začele so se bolj in bolj zavedati, da je boj proti proletarijatu eno, vladanje in njegove koristi za lastne skupine pa drugo. V posameznih strankah so povrh izbijala na dan različna mišljenja še v nekem drugem pogledu. Nemški center je n. pr. sestavljen iz desničarsko konservativne večine in levičarsko demokratske manjšine. Medtem ko je desničarski del stranke silil v zvezo s hitlerjevci kot kozel na vrt, ni hotel levi del, ki se naslanja na obrtništvo, o tem nič slišati. Pri prvih sejah novega parlamenta je vladala absolutna neizvesnost o usodi vlade in parlamenta. Fašisti so zahtevali vso vlado in vso oblast zase. Nemška buržuazija, ki je očitno iz drugega lesa in za spoznanje dalekovidnejša kot italijanska, je pa ravno vsled tega bila bolj in bolj prepričana, da je za tak ekstremni harakiri še vedno čas. Neko večino je pa morala Brüningova vlada vendar vstvariti, ako je hotela ostati še nadalje v sedlu.

S tem je pa prišla nemška socialna demokracija v zelo težak položaj. Če je bila za Brüninga volilna parola boj proti socialni demokraciji, je bila za ondotno socialno demokracijo volilna parola boj proti reakcionarni Brüningovi vladi. Rezultat volitev je pa bil tak, da bi Brüningovo vlado lahko vrag vsak hip vzel, toda ne v korist delavstva in njegovih strank, ki naj bi jo nasledile, marveč v korist nemškega fašizma, ki je terjal vlado zase, da razžene proletarijat in uniči vse njegove pridobitve. Nemška socialna demokracija ni hotela očitno tega tvegati in je zato sklenila, da ne bo glasovala proti Brüningovi vladi. To je bila težka metamorfoza, zlasti ker je bilo treba obenem z Brüningom pogoltniti tudi njegov finančni načrt, radi katerega so socialisti prej izstopili iz vlade in povzročili razpust parlamenta. Logika in doslednost sta velevali, da se tudi sedaj odklonijo njegovi finančni naklepi, politična oportunistična pa, da se jih prizna. Nemški socialni demokrati so se odločili za politično oportunistično, s čimer so podaljšali za nekaj mesecev življenje ogroženi Brüningovi vladi. Neko vlogo pri rešitvi Brüningove vlade so pa tudi igrala vprašanja zunanje politike; zlasti ljudska stranka, v kateri se zbirajo večinoma industrijalci, je bila hud notranji boj. Dokler je šlo za uničenje proletarijata, je bila zadeva s fašisti dokaj prijetna, čim so pa bile v nevarnosti industrijsko bančne zveze s Parizom, se ji je pa zdelo, da bi bilo bolje izolirati za dogledni čas gospoda Hitlerja in njegovo stranko.

Kratkomalo: nemška buržuazija, izrabljajoč in izigravajoč vse močnejše ugodnosti tega svojevrstnega položaja, se je polagoma dokopala do spoznanja, da more diktaturo v Nemčiji, če je že potrebna, ustanoviti tudi sama, brez Hitlerja in njegovih privrženecv, in če je že treba voditi neko radikalnejšo zunanjo politiko, jo lahko vodi tudi sama. Do tega

spoznanja je prišla, kakor rečeno, le polagoma. Čim se je pa podala na to pot, je imela bolj in bolj proti sebi Hitlerjevo vojsko. Končno je bilo treba nekaj ukreniti. Brüningova koalicija je bila primorana, da reši sebe pred fašistovsko nevarnostjo, postaviti poslednje knock-out. Fašisti so grozili s pohodom na Berlin, z nasilno osvojitvijo vlade, z ognjem in mečem. Ko je pa vlada povedala fašistom, da jih trenutno nič več ne potrebuje in jim pokazala vrata, se je videlo, da je faktična moč nemškega fašizma manjša kot zunanja. Taki pokreti prospevajo le ob denarni pomoči veleindustrije in veleposestva in ob politični in policijski pomoči vladnega aparata. Ves odpor fašistov se je faktično za tem reduciriral le na to, da so zapustili parlament.

Po vsem tem bi bilo soditi, da je fašistična nevarnost v Nemčiji premagana. Toda ta sodba bi bila gotovo preveč optimistična.

Predvsem je videti, da je postala zunanja politika Nemčije v zadnjem času mnogo radikalnejša, kar je v nekem pogledu uspeh nemškega fašizma, ker hoče vlada na ta način osvojiti vsaj deloma nacionalni program fašizma in ga s še večjo spretnostjo in mirnostjo uveljaviti. Na drugi strani je treba upoštevati, da je bil eden glavnih vzrokov, da ni nemška buržuazija izročila vlado fašistom, tudi ta, da se je bala posledic civilne vojne med fašizmom in proletarijatom, ki je dal nedvomno razumeti, da je pripravljen preprečiti z vsemi sredstvi strahovlado fašizma.

Nemški fašisti kriče danes, da je sedanja vlada ujetnica delavskih strank, da je ona vlada marksistične diktature. To je fraza. Brüningova vlada je vlada najčistejše buržuazije. Njej so hitlerjevci še vedno ljubši in bližji nego nemški proletarijat. Nemškim kapitalističnim industrijskim in veleagrarnim krogom je preveč pri srcu, da se oslabi odporna sila združenega delavstva in uničijo njegove pridobitve. Zato ne bodo ti krogi nikoli pustili hitlerjevcev docela pasti; ob priliki se jih bodo zopet poslužili za boj proti delavstvu. Hitlerjevci imajo neko zaslonbo tudi v nacionalni razdraženosti Nemcev, ki ne morejo še preboleti vojne izgube. Tako ostaja edini stalni in sigurni nasprotnik fašizma v Nemčiji le nemški proletarijat. Zato se borba med fašizmom in delavstvom nadaljuje vse do danes in se bo še nadaljevala. Osleparjeni in razočarani fašizem se ravno v zadnjem času poslužuje najekstremnejših metod fašistovske borbe: ubija vplivne nasprotnike iz delavskih vrst na cesti, prireja pohode na delavska središča. Vprašanje je, ali so to besni izbruhi propadajoče sile, ali pa znaki neke nove ofenzive. Če upoštevamo medsebojne prepire v fašistovskem taboru in skrb vlade, da tišči zaenkrat še nadalje k tlom fašiste, moramo sklepati, da je za dogleden čas fašistovska nevarnost v Nemčiji minula, medtem ko se ipak civilna vojna med fašizmom in delavstvom nadaljuje.

In kasneje?

Finale je še daleč. Borba med fašizmom in proletarijatom predstavlja izvestno ekstemno fazo v stalni koliziji dveh medsebojno se izrivajočih sil: delavstvo in kapitalizem. Čim srditejša in obsežnejša postaja ta borba, tem večja je potreba kapitalizma, da krene v desno ter da obuja in pritegne nase vse reakcionarne sile. Fašizem se je rodil s kapitalizmom in bo dokončno izginil šele z njim. Tako v Italiji, kakor v Nemčiji. Borba se nadaljuje. Da je nemški fašizem v svojem prvem opasnem naskoku podlegel, je dobro znamenje. Dobro znamenje predvsem za moč

in politično zrelost, zavednih delavskih mas Nemčije. Skoro lahko zaključimo, da ne bo fašizem v Nemčiji nikoli več zmagal. On bo živel dalje le kot poslužni žandar ogroženih kapitalističnih privilegijev. Fašizem je najnižja in najmračnejša sila preteklosti. Borba med fašizmom in delavstvom je borba med preteklostjo in bodočnostjo. Zmagati mora bodočnost.

Hermynia zur Mühlen — Iv. Vuk:

Hlapec

Bila je nekoč ubožna, majhna vas. Ležala je v pustinji, v podnožju visoke gore, odrezana od vsega sveta. Z visoke gore so jo obiskovali ledeni vetrovi in morili vse, kar je raslo v bližini. Tudi polja vaščanov so bila peščena in nerodovitna. Življenje v tej vasi je pomenilo gladovanje. Samo eno bogastvo je bilo: drva; nenavadno mnogo drv. Ogromna stara drevesa so rasla visoko tja v goro. Na drugi strani vasi pa se je razprostiral brezkončen gozd. Vaščani so podirali drevesa in prodajali daleč naokrog in v daljni svet lepa debela debela ter dobivali za nje, kar so za življenje potrebovali.

Vendar je bilo to zelo težko delo. V vročem poletju so možje podirali drevesa in malone umirali od vročine. V ledeni zimi so vozili na saneh drva in debela ter zmrzovali. In tako je bilo, da so radi pretrdega dela bili mrki in čemerni. V vsej vasi skorajda ni bilo slišati veselega smeha in prijazne besede.

Sredi velikega gozda je stala koča. V njej je živel mož s svojim sinom. Vaščani so se bali moža. Imeli so ga za čarovnika. Zakaj koča je bila polna nenavadnega orodja in mož je delal dan in noč ter izgovarjal neko veliko reč, ki se je gibala sama, puhala paro in pri tem glasno mrmrala. Otroci si niso upali blizu, pa tudi odrasli so se izogibali čarovniku, boječ se, da jim ne pričara kaj hudega.

Vendar so delali možu krivico. Zakaj čarovnik je bil dober, pameten mož, ki ga je beda njegovih soljudi in njih pretrdo delo bridko bolelo. Razmišljal je, kako jim odpomoči.

Videl je, koliko truda je bilo potrebno, da so razžagali debela debela z majhnimi žagami; videl je, kako so se mučili, kako dolgo so morali delati, in premišljeval je, kako jim pomagati. Trdna je bila njegova volja in sklep, da mora narediti stroj, ki bi imel moči za deset mož in ki bi bil tako ubogljiv, da bi mogel celo otrok delati z njim.

Celo vrsto let je delal čarovnik v svoji majhni koči. Star je že postal in lasje so mu osiveli, ko je delo dokončal. Z velikim zadoščenjem je gledal stroj, položil tresoče roke v naročje in rekel sinu, naj skliče vaščane.

Vaščani so prišli. Zakaj radovednost je bila večja od bojazni.

Ko so bili vsi zbrani, je čarovnikov sin prikotalil mogočen hrastov štor ter ga naravnal pred stroj. Čarovnik se je dotaknil nekega ročaja. Stroj je začel glasno mrmrati in puhati iz sebe bele oblake. Ogromna žaga je prišla hrastov štor, zganila se nekajkrat naprej in nazaj: ričšš, račšš, ričšš, račšš, raačšš... in hrastov štor je bil prežagan, kakor da je drobna veja.

Možje so bili vsi osupli. Sprva niso mogli spregovoriti besedice. Nato pa so navalili na čarovnika s ploho vprašanj.

»Ustvaril sem HLAPCA,« je izjavil starec. »HLAPCA, ki vam bo pomočnik pri delu. Ni prav, če mora človek tako trdo delati, da mu ne preostaja prav nič časa za dobro voljo. Ker pa bo HLAPEC v nekaj urah naredil toliko, za kar vi potrebujete ves dan, se boste lahko poigrali s svojimi otroki, se porazgovorili s svojimi ženami; ne boste več kakor živina, ki samo dela in dela.«

In pokazal je vaščanom, kako je ravnati z veliko žago. In bilo je tako preprosto, da je razumel celo desetleten mladič.

Vaščani so od veselja vriskali. Niso imeli dovolj pohvalnih besed, da bi se primerno zahvalili čarovniku. Čarovnik pa je dvignil svareče roko in govoril resno:

— Darujem vam HLAPCA. Vendar pazite, da ne postane iz HLAPCA GOSPOD. Zakaj bil bi neusmiljen gospod, ki bo žrl življenje vaše in vaših otrok!«

Vaščani so se smejali in klicali:

»Norčevati se hočeš, kaj?! Kako naj postane mrtva reč iz železa in usnja gospod nad živimi ljudmi?«

Stari čarovnik jih je ogledoval ves v skrbeh in govoril:

»Dokler bo ta HLAPEC last vas vseh, bo prav priden hlapec in bo delal za vas. Če se pa zgodi, da postane last posameznika, se bo spremenil v strašnega GOSPODA. Zato mi obljubite, da bo hlapec vedno last vseh vaščanov!«

Obrnil se je k svojemu sinu:

»Ti boš hlapčev čuvar! Vsakemu ga boš dal, ki potrebuje njegovo pomoč. Dokler boš vršil to mojo zapoved vestno, te bo spremljal moj očetovski blagoslov. Če se pa zgodi, da pride hlapec po tvoji krivdi v roke enega človeka in postane njegova last, bodi preklet ti in tvoji otroci in tvojih otrok otroci!...«

Vaščani so obljubili staremu čarovniku, da ostane hlapec na večne čase last vseh vaščanov in da se ne bo noben drznil, da bi ga obdržal zase. Na tistem so se pa starcu in njegovemu svarilu smejali.

Župan je dejal:

»Slaboumen je že postal naš čarovnik. Misli, da so v žagi čarovne moči, ki jo lahko postavijo za našega gospoda. Stari bedak!«

Tudi čarovnikov sin ni prav razumel svarečih besed očetovih in se je z drugimi posmehoval starčku. Vendar so se vsi bali svoje misli povedati starčku. Zakaj bali so se, da bi jim ne vzel svojega darila.

Dobri stari čarovnik je pa, kakor se je zdelo, samo čakal tistega dne, ko dokonča svoje delo. Nekaj dni potem, ko je podaril vaščanom hlapca, je umrl. Vendar, preden je za vedno zaprl oči, je ponovil svoje svarilo:

»Čuvajte se, da ne postane iz hlapca gospod!«

Za vaščane so prišli veseli časi. Delo, za katero so prej potrebovali mnogo dni, je izvršil HLAPEC v nekaj urah. In ker vaščanom ni bilo več treba mučiti se samo za golo življenje, so sedaj poznali tudi počitek, postali so veselejši in dobre volje. Po drugače tihi, žalostni vasi je zvenel vesel smeh in vesele šale. Ker ljudje tudi niso bili več tako izmučeni, so postali tudi prijaznejši in ljubeznivejši med seboj. Kmalu je zaslovela vasica v vsej okolici kot srečna vas. In marsikdo je prišel iz tujine in se ustavil tukaj. Zakaj tukaj je bilo lepše nego kjerkoli na svetu.

Sin starega čarovnika je bil dober, preprost dečko. Upravljal je zvesto očetovo darilo in se veselil, ker je videl, kako sta se priselila v vas blagostanje in sreča.

Večkrat se je smejal, ko se je spomnil očetovega svarila. HLAPEC je pridno delal, sopihal in pihal, ubogal na vsak pritisk roke. Kako je pač mogel stari čarovnik misliti, da bi postala ta mrtva reč gospod?...

Tako je preteklo več let.

Neki dan se je pojavil v vasi tujec. Bil je lepo in odlično oblečen. Preko rejenega trebuha mu je visela zlata verižica. V žepu je žvenkljal s cekini in mnogo govoril o lepotah velikega sveta.

Njegova bahavost je jezila vaščane. Hoteli so mu dokazati, da tudi oni niso nikaki siromaki, nego da imajo nekaj, česar nima nihče na svetu. Peljali so ga v veliko kočo, ki so jo postavili svojemu HLAPCU. Pokazali so mu, kako je poslušen in kako lepo in hitro dela.

Tujec je strmel in gledal vaščane in HLAPCA z vedno večjimi očmi in odprtimi ustmi. Vendar ni zinil besedice. Molče je sedel v kot in se zatopil v globoko razmišljanje.

Zvečer tistega dne je potrkal na vrata čarovnikovega sina. In ko mu je za odprl, je rekel, da hoče kupiti HLAPCA.

»Ni mogoče,« odgovori hlapčev čuvar. »Očetu smo morali obljubiti, da ne damo HLAPCA v roke posamezniku.«

Tujec je potegnil iz žepa polno pest zlata.

»Poglej, s tem greš lahko po svetu, kamor hočeš. Velik gospod postaneš. Lepe obleke si nakupiš, zlato verižico si pripneš.«

Otožno je gledal čarovnikov sin zlato. Rad bi bil velik gospod, vendar bal se je prelomiti svojo obljubo. Tujec mu je dolgo prigovarjal, ali čuvar je bil vztrajen. Vedno mu je odgovarjal:

»Ne morem.«

V mislih je preklinjal očetovo neumnost, ki ga je oropala velike sreče.

Drugi dan je sklical tujec vaščane v veliko kočo. Dve pesti zlata je vrgel predse in govoril:

»Prodajte mi HLAPCA!«

»Ne smemo,« so odgovorili vsi kakor eden. Ali nekateri so pohlepno škilili na zlato in mislili:

»Stari čarovnik je mrtev in ne more vedeti, kaj delamo. Zakaj bi ne prodali hlapca?«

»Poslušajte,« je govoril tujec. »HLAPEC bo ostal v vaši vasi in naprej delal. Vam bo mnogo boljše kot vam je sedaj, zakaj dal vam bom delo in vsak teden boste dobivali svoje plačilo. Ne bo vam treba čakati, da bodo deske in drva odpeljana in prodana. Ves trud, vso skrb prevzamem jaz iz ljubezni do vas. Ne bodite neumni. Saj vendar vidite, kako dober človek sem in hočem samo vam dobro.«

Vaški župan se je popraskal za ušesi in pogledal po vseh. Nato je stopil k tujcu. Tujec mu je pogledal globoko v oči in je rekel:

»Vidim, odličen možak ste, ki mu je blagostanje občine pri srcu. Dovolite, da vam stisnem roko.«

Krepko mu je stisnil roko. Županova roka pa je ostala stisnjena v pest, ko jo je tujec spustil. Zakaj čutil je v dlani lepe, trde cekine.

Tujec je nadaljeval:

»Glejte, možje! Skromni, neizkušeni ljudje ste. Les ste vedno prodajali za enako ceno. Jaz pa znam spretno prisiliti kupce, da bodo plačali za les mnogo več nego doslej, dvojno, morda trojno od dosedanjega.«

»Vendar,« je v skrbeh vzkliknil čarovnikov sin. »Če nam boš dajal vedno enako plačo, kaj nam koristi, če boš ti za les dobil več denarja?«

Tujec je naredil prav žalosten obraz in vzkliknil:

»Oh, ubogi prijatelji moji, kako ste vendar neumni! Prišli bodo tudi časi, ko lesa ne bo kupil nihče. In zgodilo se bo, da bom imel cele kupe lesa in prazne žepe, vi pa boste kljub temu dobili vsak teden lepo plačo.«

S svilenim robcem si je obrisal oči in njegov glas je trepetal od ganjenja.

»Morda bom obubožal. Ali ljubim človeka in posebno vas tako zelo, da mi je to vseeno. Ne morem gledati, koliko truda vam prizadeva razpošiljanje lesa. Zato želim prevzeti vaš trud na svoje rame. Srce me boli, če pomislim, kako nestanovitni je vaš zaslužek. Moram vam priiskrbeti stalen zaslužek, da umirim svoje srce.«

Plemeniti tujec si je začel brisati solze.

In glejte, župan je spregovoril svojim sovaščanom. Rekel je, da govori tujec resnico, in bili bi neumni, če bi mu HLAPCA ne prodali. Znal je sovaščane prepričati, da bo vsem v korist, če prodajo HLAPCA.

Vaščani so jeli vzklikati:

»Prodajmo mu HLAPCA!«

Samo čarovnikov sin je čepel ves žalosten v kotu. Njegova dobra, neumna glava ni vedela, kaj je in kaj ga tako zelo skrbi. Ali strašen strah ga je stresal in glasno je zakričal:

»Ne smete prodati HLAPCA! Ne dovolim!«

Planil je k tujcu, da ga zadavi.

Tujec pa glasno vzklikne:

»Poglejte, kdo je vaš sovražnik! Jaz vam ponujam lepo, ustaljeno življenje, on pa vam je nevoščljiv! Primite ga!«

Možje so skočili k čarovnikovemu sinu.

»Dokler bo ta hudoben človek tukaj živel,« je nadaljeval tujec, »ne bo v vasi miru. Izženite ga! Če se pa bo predrznil in se vrnil, tedaj ga ubijte!«

Vaščani so vlekli čarovnikovega sina na mejo svoje vasi, ga pretepli in ga pognali v gozdove. Čarovnikov sin je plakal in kričal kakor znorel:

»HLAPEC bo postal vaš GOSPOD, HLAPEC bo postal vaš GOSPOD!«

Ko je tujec kupil HLAPCA, je postal ves izpremenjen. Nobene dobre besede ni bilo več slišati od njega. Ukazoval je, kričal nad vaščani, nobenemu ni dovolil govoriti. Delo je bilo razdeljeno. Del vaščanov je delal v veliki koč, drugi so vlačili k žagi debla, zopet drugi so morali les spravljati iz vasi. In vse to so morali delati od jutra do večera. Če je bil kdo utrujen in bolan, ter je zaprosil: — Danes ne morem..., je tujec zakričal:

»Dobro! Ne dobiš nobenega plačila!«

In bolnik se je vlekel, vzdihovaje, na delo.

Sprva so sicer bili vaščani veseli in dobre volje. Zakaj vsak teden so dobili plačo. Kmalu pa so čutili, da ta plača za življenje ne zadošča. Tujec si je sezidal v vasi krasen grad in mnogo ljudi iz mesta je prišlo ter se nastanilo v tistem kraju. Ko je bil grad sezidan, je stopil neki delavec k tujcu in je rekel:

»Bogat si! Gotovo si prodal les za trikratno ceno. Zakaj drugače bi si ne mogel sezidati takega gradu. Naša plača pa je ostala enaka. Daj tudi nam trikratno plačo!«

Tujec se je silno razsrdil. Poklical je svojih dvanajst oboroženih služabnikov, ki jih je pripeljal iz mesta ter ukazal delavca obesiti na drevo.

Ostali, ki so to videli, so se zelo ustrašili. Niso si upali več spregovoriti nobene besede. Zakaj bili so brez orožja.

V velikem prostoru, kjer je sedaj stal hlapec, je dal tujec napraviti piščal. Ko je piščal zjutraj divje zatulila, so morali vsi hiteti na delo, drugače niso dobili plače. Nekega jutra, ko je neki vaščan še spal, je kakor po navadi zatulila piščal. Njegov sinček ga je zbudil in ves v skrbeh rekel:

»Hitro, hitro, oče, GOSPOD kliče!«

Oče je pogledal otroka ves presenečen in se je spomnil besed starega čarovnika. Zvečer je pripovedoval ta slučaj svojim tovarišem. Globoko so vzdihnili možje in priznali, da je iz HLAPCA resnično postal GOSPOD in oni njegovi sužnji.

Srečna vas je zopet postala žalostna vas. Nihče več ni utegnil, da bi bil z drugim prijazen. Nihče se ni smejal. Vsi so bili mrki in zdelani.

Tujec je dal poleg železne kočice narediti še mogočno poslopje. Tu so delali vžigalice. Delati so morali celo majhni otroci. Ženske so že dolgo prej morale hoditi delat, zakaj od pičle mozeve plače družina ni mogla živeti.

Neki dan so prišli od nekod mnogi možje v vas. Tujec jih je nastanil v dveh velikih hišah, ki sta dosedaj stali prazni. Vaščani so se začudeni spraševali, po kaj so prišli ti ljudje. Zakaj delali niso, nego, kakor se je videlo, na nekaj čakali.

Kmalu so dobili odgovor na to vprašanje.

Tujec je poklical vaščane k sebi. Napravil je žalosten obraz in je govoril:

»Velike izgube sem imel. Iz ljubezni do vas sem postal siromak. Les stane danes samo še polovico tega, kar je stal prej. Zato vam lahko plačujem samo še polovico plače.«

Delavci so se vsi v grozi spogledali. Že sedaj s tako plačo niso mogli živeti, odslej pa bodo dobivali samo polovico. Naravno poginiti morajo z otroki vred od lakote.

Nekdo iz njih, mlad vaščan, stopi pred tujca in ves rdeč od jeze zavpije:

»Za polovico plače ne delamo!«

Tujec se je zlobno nakremžil:

»Kaj pa nameravate? Morda zopet začeti z malimi žagami žagati debela? Preden razžagate eno deblo, jih bo med tem hlapec razžagal že deset. Hlapcu niste kos — in Hlapec je v mojih rokah.«

Silna jeza, podžigana po obupu, je zgrabila delavce. Vsi besni so kričali:

»Ne delamo! Ne delamo!«

Tujec se je zlobno smejal:

»Dobro, ne potrebujem vas. Možje, ki so pred kratkim prišli v vas, bodo delali namesto vas. Za vas pa ni tu več prostora.«

Delavci so planili, da ubijejo tujca. Tujec pa je zabrlizgal na majhno piščal in takoj so planili v dvorano možje, oboroženi do zob. Obkolili so delavce in jih zvezali. Tedaj je zakričal tujec z mogočnim glasom:

»Izženite te nemirneže iz vasi in zastražite meje! Kdor se drzne prekoračiti mejo, ga ustrelite!«

In tako se je zgodilo. Možje so bili z ženami in otroki izgnani iz vasi v gozdove, kakor so nekoč pregnali čarovnikovega sina. Ko je nastal večer, so omahnili izčrpani na mahovita tla. Žene so plakale in jokale vso noč:

»HLAPEC je postal GOSPOD! HLAPEC je postal GOSPOD!«

Drugo jutro so vsi žalostni potovali dalje. Ves dan so tavalali vsi utrujeni in lačni. Zvečer so prišli do majhne koče. Ko so potrkali na vrata, je stopil pred nje čarovnikov sin. Prijazno jih je sprejel, pogostil jih z jagodami in kruhom ter nasitil jokajoče otroke.

Poročali so mu, kaj se je zgodilo, in mu tožili svojo bedo.

»Vse je izgubljeno,« je stokal stari mož. »HLAPEC je postal GOSPOD. Mi in naši otroci in otrok otroci ostanemo sužnji na vekomaj.«

»Da bi tvoj oče nikoli ne daroval tistega skrivnostnega daru,« je vzkliknil drugi. »Sedaj smo revnejši, nego smo bili poprej.«

Čarovnikov sin pa je govoril resno:

»Ne dolžite mojega očeta. Kar je naredil, je naredil iz ljubezni do vas. Njegovo darilo je bilo koristno, dokler je pripadalo vsem. Šele v rokah posameznika je postalo prekletstvo. Vendar ne smete sedaj obupati. Spomnite se časov, ko je bil Hlapec vaš služabnik. Niso bili ti časi veseli in lepi?«

»Da, da,« so vzklikali vsi in globoko vzdihovali, spominjajoč se časov, ko so njih vasico imenovali »srečno vas«.

»Zakaj ste dali Hlapca v roke posameznika?« je vzkliknil dvanajstletni mladenič ves nejevoljen. »Mi otroci bi verjeli besedam starega čarovnika in bi tega ne storili.«

Starci so osramočeni obmolknili. Obraz čarovnikovega sina pa se je nenadoma zjasnil. Z veselim glasom je zaklical:

»Vsa ta dolga leta sem mnogo čital v očetovih čarobnih knjigah. In vedno sem naletel na pregovor, ki ga nisem mogel razumeti. Sedaj ga razumem. Glasi se:

— Kar so stari zavrgli, pobrali bodo mladi;
napake starih bodo popravili mladi.
Starim gospod, hlapec bode mladim! —«

Trenutek je zavladala grobna tišina. Nato so vzkliknili vsi otroci s svežimi, mladimi glasovi:

»Mi bomo popravili, kar ste vi zagrešili!«

In visoke, resne jelke so šumele tiho in šepetale:

»Tako je prav! Tako je prav!«

Tone Čufar:

SOLNČNA MOLITEV

V tovarni nas je več tisoč...

Več tisoč življenj preoblikuje trdo jeklo, se predaja težkemu delu v trpkih skrbih in s trudom žilavega napora kuje svoj kruh, svoj obstanek. Več tisoč ljudi bije hud boj za deset, dvajset, morda trideset tisoč usod. Več tisoč ljudi je k pečem prikovanih, v plavžarsko vročino, v livarne in strojarne, k razkačeni žici, v dim, saje in plin. Več tisoč ljudi ustvarja in gradi, nosi na sebi težo tvorniških stavb in visokih kaminov, nudi svojo moč ognju in strojem, raztopljenemu in mrzlemu železu.

Tovarna srka, pije, požira...

Kri tisočerihi življenj, starih in mladih, mož in žena, se zlija v vrelo litino, škropi strupen prah in rosi hlad mrzlega jekla.

Tovarna je naš dom in naša ječa.

Človek v nji je ubogljiv, poraben stroj.

V tovarni je takih strojev več tisoč.

Iz plavžev se jim krohoče vročina dveh tisoč stopinj. Iz električnih pogonov straši močan tok. Transmisije pojo izzivajoče pesmi, ob hrumečih turbinah sta groza in mrz. Tovarna je umazana, strašna in zopet čudovito lepa. V njej se srečuje vsak dan tisočero življenj s črnimi obrazi, ranjenimi rokami in bremenimi težkih misli. Naše delo je muka in nevarnost, naša obličja so sajaste maske, a naša srca plameneči kristali. V njih je žeja po solncu, upanje nanj in vera vanj.

Moč naše vere se je v ognju prekovala, ob jeklu zjeklenila.

Živi in krepi jo pa silna zavest:

Tudi mi smo ljudje.

Mi lomimo železo

Ilja Ehrenburg:

Kavčuk

(Iz romana »10 PS«. — Prevaja Talpa)

1.

V brazilskih gozdovih rastejo mnoga drevesa. Njihova imena poznajo le botaniki. Neko drevo, na primer, se imenuje »hevea«. To je visoko, košato drevo s svetlorjavo in marogasto skorjo, popolnoma navadno drevo. Moglo bi ostati v Braziliji med drugim drevjem. Saj žive v Braziliji ljudje kakor gozd — udobno, pametno in topo. Toda na severu, v New Yorku, se ljudem mudi. V Parizu, v Londonu, v Berlinu — povsod se ljudem mudi. Tam pa ni košatih dreves. Zato pa je tam mnogo avtomobilov. Od dneva do dneva jih je več.

Skromno drevo z marogasto skorjo je zapustilo pragozdove. Istočasno so se vanj zaljubili Angleži, Nizozemci in Francozi. O njem sanja sedaj vsak yanke, ki upa v življenju kaj doseči. Goje ga na velikih plantažah. Za njegovo usodo se vznemirjajo vse banke sveta. Diplomatske note govore o njem. Kadar štejejo ministri letala ali ocenjujejo bojno sposobnost novega dreadnoughta,¹ imajo zmeraj znova v mislih to marogasto drevo. Sicer pa sploh ne vedo, da je to drevo marogasto. Nikdar ga še niso videli. Mudi se jim v življenju in potrebujejo avtomobile.

Na Javi in Ceylonu, na malajskih otočjih in v Indokini šume ob mirnih večerih tiho sredi mrzlice in trpljenja, sredi centov in pijastrov, sredi rumenih solz in rumenih dolarjev lepo razrasli gaji. Šume nežno in tehtno kakor akcije »Rubber-asocijacije«. Belim prinašajo dividende, rumenim smrt. Šumé, ker vladata pod njimi pohlep po denarju in revščina: šumé zvečer, ker narežejo vsako jutro nagi kuliji z zakrivljenimi noži nežno, rjavo skorjo in predirajo stare rane. Kuliji in drevesa razumejo drug drugega: oboji krvave na isti način. Toda kri kulijev ne stane nič in nihče ne govori o njej, mlečnobela kri košatega drevesa pa je resnično dragocena. Notira na vseh borzah. Radi nje so ljudje ob pamet. Radi nje so pripravljeni, preliti takoj cele kadi človeške krvi. Drevesa vedo to in zato šume milosrčno. Rane na njihovi skorji se nikoli ne zacelijo.

Mister Davis ima tisoč hektarjev nasadov. Mister Davis ima 350.000 dreves. Mister Davis ima tisoč kulijev. Na tri sto petdeset dreves po en kulij. Mlečnati sok se odteka v lončke. Vsako drevo dobavlja na leto dve kili. Mister Davis dobi vsako leto 700.000 kg kavčuka. Ima sijajno vilo. Ima tri limuzine.² Ima prostor za tenis. Ima ukročenega pitona³ in debelo knjigo o mešanju koktelov.⁴ Piton lovi podgane kakor najnavadnejša mačka, mister Davis pa meša, kadar je prost, nove, skrivnostne koktele: »Južni tečaj« ali »Kraljico Aleksandro«. Mister Davis se dolgočasi. Trese ga tropična mrzlica. Nima partnerja za tenis.

Že štirinajst let je preteklo, odkar živi v Penangu.⁵ Ko se je odpeljal iz Londona, ni pil tam še nihče koktelov. Bil je takrat mlad in sanjav.

¹ posebne vrste vojna ladja.

² luksuzni avto.

³ brazilska nestrupena kača, dolga do 9 m.

⁴ mešanica raznih likerjev.

⁵ v Indokini v Aziji.

Opazoval je morje in zdelo se mu je, kakor da bi bile Anine oči čudovito slične vodi Indijskega oceana. Tudi Ana je bila takrat še mlada. Neki dan je poljubil njene temnoplave kodre. Sedaj si je Ana odstrigla lase, sive lase. Sicer pa je pozabil, kakšna je Ana. Dvakrat na leto mu piše dolgo pismo. Piše mu o Shawovih⁶ komadih in o koncertih Stravinskega. Piše o hrupnem Londonu in o svojem nesrečnem življenju. Vprašuje mistra Davisa, ali se ne namerava vrniti na Angleško. Ko mister Davis prejme pismo, ima navado korakati z velikimi koraki po dolgih koridorjih prazne hiše. Odgovori ji: »Moja draga prijateljica! Ne bi me več prepoznali. Propadel sem in se pokmetil. Tu ni dostojne družbe. Nehal sem celo čitati časnike. 'Times'⁷ vzamem v roke samo, da se poučim o kavčukovi ceni, pa jo takoj zopet zavržem. Čemu mi bodo sedaj gledališča in koncerti? ... Žival sem, prav tako kakor moji kuliji. Večkrat se nas zbere nekaj posestnikov plantaž, pa ne pride niti do pokerja⁸: prekomplicirano. Jameson razkazuje vnovič svoje umetnosti, Rihard ponavlja stare dovtype, ki so se nam že pristudili, jaz pa mešam, da bi se vsaj malo razvedril, koktele. Nato pa se zasuče pogovor zmeraj na isto temo:

„Kako pa narežete skorjo? Jaz — v obliki spirale in vsak drugi dan!“

„No, to ni pravilno! Jaz — v obliki kota s konico navzdol in vsak dan!“

„Bomo videli, kako dolgo bodo vaša drevesa vzdržala! ...“

„Vi kot domačin ste začeli v šestem letu! ...“

In tako dalje. Sledi — prepir. Nato pobotanje.

Ljuba, dobra Ana, prepričan sem, da bi v telebanskem sadilcu ne spoznali več svojega Petra. Ne, častna beseda, da ne! Leta pa hite ... Štirinajst let, — strašno, če samo pomislim na to. Vsaj za eno leto bi se moral pripeljati na Angleško. Toda kaj bo z nasadi? Vsi moji pomočniki so zijala in bedaki. Drevesa so silno delikatna stvar. Prizanesljivo je treba ravnati z njimi. Nekoč, ko sem ležal dva tedna v mrzlici, so mi uničili cel hektar. Da bi se za dalj časa odstranil, se niti misliti ne upam. Pred kratkim sem 300 hektarjev na novo nasadil. Krčenje in oranje — to je bilo nekaj težkega! Okrog petdeset ljudi je pri tem poginilo. Sedaj moram zelo paziti. V sedmih ali osmih letih bodo moji otročki odrasli. Torej bom leta 1933. že popolnoma ob pamet: 10.000 novih dreves! Ne, Ana, najbrže me bodo tu pokopali! Prijatelji bodo izpraznili čaše in se začeli prepirati, ali sem skorjo dobro narezal. Samo Vi boste zdihovali ...«

Ko je končal pismo, ni mešal mister Davis novih koktelov. Zvrnil je velik kozarec viskija in je zakričal, hripav od otožnosti, temnopolti, kakor hevejin list prestrašeni dvanajstletni Malajki: »Sem!« Imenuje jo Ano in jo pretepa, pretepa jo nežno in poln srčnosti. Nato gre z njo v posteljo. V sanjah vidi drevesa, ki krvave belo.

Mister Davis nikakor ni lakomen po denarju. Kupil si je klavir; nihče ne igra nanj. Kupil je bisere in jih je poslal Ani. Ana je skrila bisere v komodo pod perilo poleg odstriženih kit: Ana ima sedaj moža. Mister Davis ne potrebuje denarja. Toda goreče zasleduje cene kavčuka. Kriči:

»Niti centa ne manj!«

⁶ angleški dramatik.

⁷ londonski časnik.

⁸ igra.

Kulijem plačuje po štirideset centov na dan. En sam koktel ga stane mnogo več. Kriči:

»Niti centa ne manj!«

Jé brez teka, — vroče je, oh, vroče je! In vse Malajke, vse Indijke, vse Kitajke niso po njegovem okusu. Diše po gnilih bananah, po plesnobi, po praproti. Dostojna ženska pa mora dišati po svežem perilu in glicerinastem milu: tako je dišala Ana. Pogoltne grenak kinin.⁹ Umrl bo v Penangu. Prikovala so ga semkaj košata drevesa, iz katerih teko dolarji. Boja tepe s šibo, nežno pa boža svetlorjavo skorjo. Zmeraj nakupuje nova zemljišča. Najema nove kulije. Boji se, pogledati se v zrcalo: posestnik več tisoč hektarjev je vedoma mrtev. Mrtev je, kakor so mrtvi njegovi kuliji. Mrtev je, kakor so mrtva križem narezana drevesa. Toda kavčuk stane v Liverpoolu 4 šilinge 5 pencov in ljudem se v življenju mudi. Mrtvi mister Davis meša koktele. Piton, ki se je preobjedel podgan, je zaspal, zaspal je za mnoge dni, zaspal je za vedno.

Kuliji prihajajo iz Indije in iz Kitajske. Dovažajo jih tudi s Sunda otokov. Stotisoči kulijev se pripogibajo pod košatim drevjem. Na malajskem otočju jih bije Mister Davis, na Javi Nizozemec Van Croog, v Indokinii gospod Gaston Balthasar, doma iz Carcasonna, sin nekega parfumerja in častilec Rostanda.¹⁰

Beli kolnejo v vseh jezikih, toda vsi imajo palico v roki. Kaj hočete — kuliji so leni in bedasti, bolj kot dolarje ljubijo opij in spanje. Beli branijo kulturo, kulturo Helade in Rima. Branijo tudi kavčuk. Hrbiti kulijev so polni brazgotin kakor hevejina skorja. Če umro, najamejo namesto njih druge. Najemajo jih agenti, najema jih policija, najema jih lakota.

Ko je košatemu drevesu sedem let, ga začno narezavati. Ko je mlademu Indijcu sedem let, ga vzamejo k nasadom. Dnevno zasluži deset centov. S tem denarjem si moreš kupiti dve prgišči riža — kaj pa potrebuje takle majčken Indijec? ... Ima še šibke noge in zaostaja za drugimi. Rad bi ujel kuščarico ali obrnil hrošča. Tedaj pa začrta paznik, strogi »kangani«, ozko rdečo črto po njegovem temnopoltem hrbtu.

Mister Davis je sprejel poročilo:

»En mož ubežal. Enega moža ujeli.«

Kulij se ne sme predrzniti, da bi zbežal od dela. V kontorju mistra Davisa leže papirji in pečatniki: to so pogodbe. Plačal je kulijem potovanje. Postal je za pet let njihov gospodar. Pred njim stoji ubežnik. Vpraša paznika:

»Vprašaj ga, kaj hoče: ječo ali lekcijo?«

Mister Davis ne razume tamilskega jezika. Kangani pojasnjuje:

»Prosi mistra, naj ga ne izroči policiji.«

Ubežnik leži na tleh. Prilepljen je na tla, samo njegove oči, silno velike in vlažne kakor vsa indijska noč, slede pohlepno stisnjenim prstom mistra Davisa.

»Prosi mistra, naj mu da mister lastnoročno lekcijo.«

Heveje je treba narezati previdno, da ostane deblo nepoškodovano. Nekateri jih narežejo v obliki spirale, drugi križem. S kulijevim hrbtom pa je mnogo manj skrbi. Mister Davis šteje:

⁹ zdravilo zoper malarijo.

¹⁰ francoski dramatik.

»Šestnajst, sedemnajst, osemnajst...«

Kulij je nem kakor zemlja. Kam je nameraval pobegniti? Domov, k stradajoči družini? Ali kar v gozd, v smrt? Hotel je ubežati košatim drevesom. Norec! Njim ne more ubežati niti vsemogočni mister Davis.

»Štiri in dvajset, pet in dvajset...«

Kulij ne bo nikoli več pobegnil.

V Singaporu¹¹ je vodstvo kavčukove družbe. Strokovnjaki sestavljajo tabelo: plače plantažnih nastavljenecov. Dve sto singaporskih dolarjev — to mora zadoščati samostojnemu možu za skromno življenje. Nastavljenci družbe se morajo pri podpisu pogodbe zavezati, da se toliko in toliko let ne bodo oženili. Malajke in Kitajke so poceni.

Novinec preklinja azijsko nebo in skopost ravnateljstva. Je slamnatoplav, kakor drevo visok mladenič. Nima ne denarja ne sreče. Ima pa belo kožo. Zato dobi dve sto dolarjev mesečno. Kulij začne ob peti uri zjutraj z delom. Najprej nareže drevje, nato zbira sok. Kulij zasluži na mesec deset dolarjev. Razen tega se sme oženiti. Sme imeti, če hoče, dvanajstorice otrok. To je njegova stvar, stvar domačinov. Evropci so mu prinesli srečo: pogodbo s križcem namesto podpisa, deset dolarjev na mesec in dobrosrčno pridigo navadne palice.

Novinec preklinja kavčuk in draginjo: Tu se naj človek preživi z dve sto dolarji! Slabe volje je danes.

»Kdo pa je narezal to drevo takole? Kangani, kdo dela tu? Odtegnite mu deset centov. Prekleta dežela!«

Novinec se spominja luči v Piccadillyju. Čemu se je pripeljal semkaj? Zdi se, da se je ujel. Lepljivi listi. Lepljiv sok. Lepljivo zlato. Od tu ne bo nikoli več odšel — prav tako kakor tale kuli ne. Zamenjal bo samo mistra Davisa, kadar bo ta popolnoma mrtev.

Tudi v Indokini teče sok iz košatih dreves in iz hrbtov kulijev. Kakor je znano, ni Francija brezsrčna Angleška, Francija je že od nekdaj zaščitnica vseh zatiranih, in ko so napadli Francijo sovražniki, so privedli Francozi male Anamite v Marseille; da bi varovali zaščitnico zatiranih.

V Franciji, v mestu Clermont-Ferrand ima gospod Michelin izvrstno tovarno. Tam izdelujejo iz mlečnatenga soka kavčukovca trpežna avtomobilska kolesa. Gospod Michelin ljubi Taylorja¹² in racionalizacijo. Ljubi Ameriko. Še topleje pa ljubi Indokino.

Gospod Michelin ni osamljen. Tudi gospod Octave Homberg ljubi Indokino. Gospod Homberg je pisatelj. Spisal je več knjig o kolonialni moči Francije. Razen tega je predsednik »Indokitajske kavčukove družbe«. V kolonijah zasluži denar. Porabiti pa ga hoče v Franciji. On ni mister Davis z njegovim pitonom. On je Francoz in prav dober patrijot. Je pokrovitelj osemnajsterih delniških družb v Saigону: kavčuk, sladkor, bombaž, fosfat. Toda sanja o tem, da bo postal poslanec Rivijere, kjer je najvažnejša industrija: zeleno sukno rulete. Naj zbirajo kuliji dragoceni sok! Kaj pa se more primerjati s francoskim nebom? Tako misli gospod Homberg. Tako mislijo tudi posestniki delnic »Indokitajske kavčukove družbe«.

¹¹ najjužnejše mesto na azijski celine.

¹² iznajditelj novega racionaliziranega delovnega sistema.

In kuliji? Kuliji ne mislijo ničesar. Kuliji umirajo kakor svetniki — brez težkih misli. Umirajo molče in prostodušno. Na plantažah Phu-Riega, ki je last gospodov Michelin & Co., je umrla v enem letu tretjina delavcev. Na bodojskih plantažah je od tisoč kulijev živelo ob koncu leta še pet sto šest in trideset — drugi so umrli.

Če pa kulij ne zna umreti, mu pomagajo velikodušni kolonizatorji. V tolažbo domačinom eksistirata: »R. O.« in »R. A.« — državni monopolni upraviteljstvi: *régie d'opium* in *régie d'alcool*.¹³ Generalni guverner Indokine je razposlal pred kratkim svojim podložnikom okrožnico: »Dovoljujem si, poslati Vam listo krajev, kjer še ni opija in alkohola in kjer se naj odpro državne prodajalne...«

Tega guvernerja poznajo v Franciji kot finega poznavalca umetnosti. Ima sijajno zbirko modernega slikarstva. Mogoče ima v knjižnici prvo izdajo »Paradis artificiels«. Toda guverner ni samo esteta, je tudi državnik. Ve, na primer, kaj je budžet. Za opij bo dal kulij poslednji piaster. V Francijo brže na veselje gospoda Michelina in gospoda Homberga parniki, ki so natovorjeni z belimi ploščami kavčuka. Kuliji so se potrudili. Potrudili so se razen tega nesebično: saj se njihov denar že davnaj nahaja v rokah voditeljev filijalk »R. O.« in »R. A.«.

Zato umirajo kuliji s smehljajem. Umirajoč gledajo sanje, ki so ganljive kakor pokrajine Henrija Rousseauja,¹⁴ sanje, ki bi ganile gospoda guvernerja do solz.

Op. uredn.: Opozarjamo na poročilo o tej knjigi zadaj v rubriki »Knjige in knjižnice«. (Dalje prihodnjič.)

Cvetko Kristan:

Robert Owen (1771—1858)

(Ob 160 letnici rojstva)

»Ker je bog ali pa narava ustvarila vse lastnosti človekove, mora biti človek dober in takšen, kakršen je.«
R. Owen.

»Dobri sen Owna je ostal zaenkrat nič več kot le sen. Owen je govoril proti dobičku in s tem se je postavil proti moči. In ta moč se zove denar; to je bilo tedaj tako in mnogo drugače ni tudi danes. Robert Owen... nekateri so imenovali to ime kakor molitev; večina pa je v bedi izbrisala že davno vsako molitev z ustnic.«

»Ljudje iz želvine ulice«, Michel Becker.

Imenujejo ga očeta združništva, imenujejo ga tudi idejnega predhodnika današnjega socializma in komunizma. Bil je vsekakor človek, ki je čutil socialno, ki je videl bedo in krivice, ki se godijo delavskemu razredu, in ki je skušal te krivice ublažiti in odpraviti. Iskal je le način za izvedbo teh namer in je pač — kar se tolikokrat ne dogaja — kot lastnik tovarn skušal dati sam najboljši zgled za možnost ublažitve socialnih krivic, ki so bile pač pred 120 in več leti še mnogo hujše in večje kakor danes. Med predhodniki in pionirji socializma, komunizma in za-

¹³ opijski in alkoholni državni monopol.

¹⁴ znamenit francoski filozof 18. stoletja.

družništva je v isti vrsti poleg St. Simona, Ch. Fouriera, Louisa Blanca, P. Bucheza, W. Raiffeizna, Schulze-Delitscha, Jožefa Proudhona in drugih.

Rodil se je 14. maja 1771 v severnowaleškem mestu Newton, kjer je bil oče sedlar in mal trgovec z železnino. Že kot deček je Owen mnogo čital. Zanimale so ga predvsem potopisne in nabožne knjige, in kakor pravi v svojem življenjepisu, mu niso ostali neopaženi prepiri in razkoli med toliko veroizpovedanji. Veselje do čitanja ga ni minilo tudi tedaj, ko je moral v 10. letu zapustiti dom in postati vajenec. Izredno široko obzorje, marljivost in zavest so mu kmalu pomagale najti v trgovsko-industrijski panogi precej neodvisno in dobro plačano službo: okrog leta 1800 je postal Owen glavni ravnatelj tovarne za perilo v New Lanerku in po poroki s hčerko lastnika te tovarne je prevzel podjetje v svojo last in tako postal zelo bogat industrijec.

Ali svoj položaj je uporabil Owen za izvajanje socialnih reform in sanj, ki so bile za tedanje dobo precej odločne; novejša raziskavanja nam podajajo celo vrsto dokazov, iz katerih spoznamo, kako sta ravno tedanje posebno versko ozračje in Owenov stik z odličnimi sodobniki, na primer s filozofom Johnom Stuartom Millom, z narodnim gospodarjem Malthusom, s prirodnopiscem Cuviérom, z Aleksandrom Humboldtom in z drugimi mnogo pripomogli k obogatitvi Owenovega duha in k temu, da se je podal na to nenavadno reformatorsko pot. Owen je začel z nevsakdanjo skrbjo za svoje tovarniško delavstvo: skrajšal mu je delovni čas, izboljšal je njegov življenjski položaj, postavil mu je primerna stanovanja in hiše, nakupil je v množinah živila in druge življenjske potrebščine in jih je oddajal po nizkih cenah v prvem tovarniškem »konzumu«, ki ga je ustanovil; ustanovil je šolo za otroke in odrasle in hotel je to delovanje prenesti tudi izven svojega podjetja med ostali angleški industrijski svet, kar pa mu je prineslo mnogo grenkih trenutkov, a obenem tudi veliko priljubljenost ne le doma, nego tudi za mejami. Njegove smeje reformne načrte in njegovo domače delo so občudovali, ali ko se je Owen obračal do bogatašev in mogotcev tedanjega sveta in jim razlagal, da so dolžni nele moralno, nego tudi gmotno prispevati k izpremembni socialnega reda in k olajšanju usode delovnega razreda, je našel mrzla srca in gluha ušesa. Ali on je delal tako dalje in ljudje so romali v New Lanerk gledat čudež, da so se socialne razmere delavstva — ne kot drugod poslabšale, nego — izboljšale. Niso ga motile niti besede enega teh romarjev — von Getza — »Mi ne želimo, da bi ljudstvo postalo premožno in neodvisno. Kako naj ga pa potem obvladamo?« —

Owena nazivajo v zgodovinah socializma očeta kooperativizma,* ali kakor pravimo danes: zadrugne smeri. Owen je organiziral tudi zadrugno naselbino na ameriškem svetu v Novi Harmoniji, ki pa je po nekaj letih končala z neuspehom. Vzroke temu neuspehu izvemo od Owenovega sina, Dalijsa, ki je vodil naselbino: izvedena ni bila niti potrebna organizacija podjetja, niti ni moralna kvaliteta ljudi, ki so bili zbrani iz vseh koncev sveta, ustrezala nalogi, kakršno si je nadelo podjetje.

* Prof. dr. V. Totomianz celo omenja v »Int. Handwörterbuch des Genossenschaftswesens«, da izvirata besedi »co-operative« (zadruga) in »economical« (gospodarski) v tem smislu od njega odn. od zadrug, ki jih je ustanovil. Izdajal je tudi list »The Economist« — str. 675—676. (Op. pisca.)

Kooperativna smer Ownovega mišljenja je razvidna še bolj pri nekaterih drugih podjetjih, tako n. pr. pri listu »The Economist«, ki ga je izdajal od 27. jan. 1821 do marca 1822. Ta je propagiral med svojimi čitatelji, zlasti stavci in drugim delavstvom, konzumno združništvo. V marcu 1821 so stavci tudi ustanovili konzumno društvo v Londonu — »London Co-operative and Economical Society«, ki pa ni imelo nikakih širše formuliranih načel in se je omejevalo le na ugodnosti skupnega nakupa. Društvo je bilo ustanovljeno s prostovoljno združitvijo članov brez avtoritativnega varstva ali vplačila kapitala. Ustanovitelji so izjavili v deklaraciji, ki je izšla v »Economistu«, da niso nikdar sklenili uporabljati svoje družbe za sredstvo reformacije družbe, marveč, da žele izrabiti le vse ugodnosti, ki jim jih more nuditi zadruga. Na nekem kongresu konzumnih društev v Manchesteru je l. 1832 podal Owen resolucijo o verski in politični neutralnosti, ki jo je potem utemeljil v svojem časopisu »Crisis«. Na njegovo vzpodbudo je bila ustanovljena tudi »Borza dela« (Labour-Exchange — 1830—1832), ki naj bi posredovala izmenjavanje izdelkov. Po Ownovi zamisli naj bi se tu izmenjavali izdelki, katerih vrednost bi se določila po času, ki je bil potreben za izgotovitev. Z izmenjavo naj bi bilo odstranjeno trgovsko delovanje posredovalcev. Ustanovljeni so bili bazar, dalje skladišče za te izdelke in banka, ki je dajala nakazila, ki so predstavljala vrednost gotovega števila delovnih ur. Sprejemati je morala, kar so ji prinesli; in tako se je zgodilo, da se je kopičilo manj iskano blago po skladiščih, bolj iskano pa je šlo hitro v odjem. Tudi ni bila ta »menjalnica« prikladna za vse delavce: za one z gotovimi izdelki je bila primerna (krojači, čevljarji); težje je bilo z delavci, ki niso mogli dobavljati gotovih izdelkov (zidarji). Blago pa so ocenili po običajni ceni surovin, za vsako uro dela so pa priznali 6 d.* Ta poizkus se je zato moral ponesrečiti in tudi banka je propadla leta 1832 ter je pri njej izgubil Owen mnogo premoženja.

Owen je bil star že 54 let, ko je ustanovil v maju l. 1835 Družbo (asocijacio) vseh razredov vseh narodnosti. Po osnovnih smernicah, ki jih je objavil Ownov tednik »The New Moral World« 8. novembra 1834 ob ustanavljanju te asocijacije, naj bi obstojala iz oseb, ki razumejo nauk o nesvobodi volje in o vplivu okolnosti ali »razumejo načela moralno dobrega in imajo dovolj časti in poguma, priznavati se k temu in začeti novo življenje.« Iz te splošne propagandne družbe je nastala pozneje gospodarska organizacija, ki naj bi osredotočila v svojih rokah trgovino vseh tedanjih zadrug. Začetkoma je razvila v tej smeri tudi svojo delavnost in je ustanovila nekaj desetih podružnic. Ali tudi v teh nadah se je Owen uračunal, obseg tedanjega združnega gibanja ni bil še tako velik, da bi mogel vzdrževati centralo, kakršno je mislil Owen.

Po nekaj letih se je izpremenila ta Družba v nekako društvo s svobodnomiselskimi tendencami in leta 1839 je prenehala, ne da bi zapustila globlje sledi za seboj. Eden najboljših teoretikov sočasnega združnega gibanja prof. dr. Hans Müller smatra to Družbo za prvi poizkus mednarodne združne trgovine v širšem smislu in za predhodnico Mednarodne združne zveze.

Pri vseh teh poizkusih vidimo, da je bil Owen prej idealist in utopist kot praktik. To plat srečujemo v vsem njegovem delovanju in v vseh

* 6 d = 6 pence angl. valute. Po današnji vrednosti pfunta šterlinga bi bilo to Din 11.46. Op. pisca.

njegovih spisih. Njegova osnovna misel je: izpremeniti človeško razpoloženje, napraviti človeka boljšega, vzgojiti ga, in Owen domneva, da je to že samo na sebi zadosten korak, da se izpremenijo tudi razmere. V tridesetih letih minulega stoletja se je udeleževal Owen tudi političnega gibanja, bil je vodja delavskih množic, njih delégat, kaj hitro pa se je — kakor da bi izgubil zaupanje v uspeh politične poti — postavil nad vse stranke, nad tedanje čartiste, separatiste in socialiste. Pripomnimo k temu takoj, da je ravno 100 let od tega, kar se je prvič čula v zapadni Evropi beseda »socialismus«, s katero se je označevala nova smer in nove težnje, nasprotne dotedanjemu sebičnemu individualizmu. Šele po letih nejasnosti se tudi Owen naziva socialist. Njegovo temeljno delo o reformi družabnega reda ostane spis o kolonijah, ki naj bi zadoščale same sebi (iz leta 1841), v katerih se nahaja načrt za vodstvo teh po Totomianzu polkomunističnih poljedelskih kolonij. Owen se ni zanašal na revolucionarna pota, njegov ideal je bil počasen in postopen gospodarski preustroj, v katerem so imeli нравni elementi in нравna predvzgoja glavno in prvo mesto. S tem pa seveda nočem reči, da bi se bil Owen odvrčal od sil drobnega delovnega človeka: imel je vedno za nje razumevanje in za zatirano ljudstvo je imel vedno odprto srce. V njegovem časopisu »Novi нравni svet« najdemo proroške besede o bližajoči se dobi, ko bo propadel prosluli sistem starega sveta, sveta neodgovornosti, revščine, tlačenja, krutosti, zločinov in bede, in ko bo zavzel njegovo mesto svet nove нравnosti, svet brez laži, svet, v katerem ne bo sužnjev niti podjarmljenih in v katerem se bo porodila na temelju ljubezni neminljiva sreča za vse.

V poslednjih letih svojega življenja je zašel Owen v misticizem. V časopisu »Millenial Gazette« se opažajo znaki verske blaznosti in vera v uresničenje kraljevstva božjega na svetu po preteku 1000 let. Owen je umrl 17. novembra 1858 v starosti 87 let v svojem rojstnem kraju Newtonu.

*

Owen je bil utopični socialist. Svoje idealne misli o preobrazbi družabnega reda je skušal tudi praktično izvesti. Ti njegovi poizkusi in pa načela, o katerih je govoril, so vzbudili veliko socialno gibanje po vsej državi. Bil je zelo izrazit praktični socialno politični delavec in prvi borec za državno socialno politično zakonodajo. Vsled neuspehov v svojih kolonijah, ki so temeljile na solidarizmu, in vsled nepoznanja razrednega boja je pričakoval vse pomoči od nadvladanja dobrih človeških lastnosti nad slabimi in tak dober človek naj bi potem preobrazil družbo, dasi je bil po njegovem mnenju prav za prav človek produkt družbe oz. okolščin. Z velikimi naporji je oral ledino socialno političnega dela in znanja in po njegovi poti je hodil marsikateri njegov idejni potomec, ne da bi se zavedal, kdo mu je to pot pokazal in označil. Bodi kakor bilo: s svojimi težnjami in s svojimi dejanji si je Owen za vedno zagotovil slavno mesto v zgodovini socializma in tudi v zgodovini združnega gibanja.

Op. pisca: O Oownu glej tudi: Abditus: *Idejni predhodniki današnjega socializma in komunizma*, Ljubljana 1925 (Izdala Zadrúžna založba) in *Predhodniki in pionirji združnega gibanja*. Po prof. Totomianzu poslovenil Cv. K. Zadrúžna knjižnica VII. zvezek. Ljubljana 1925 (Izdala Zadrúžna založba). Večje delo o Oownu in njegovi dobi pa je spisala Helena Simon: *Robert Owen*, Jena 1925. Verlag G. Fischer.

Delavski pesniki

Proletariat ni več samo snov umetnikom, temveč tudi sam pričenja opevati svoje življenje, svoje trpljenje in stremljenje. »Svoboda« je vedno bolj priljubljena med delavstvom. Množi se število naročnikov in sotrudnikov. Zato smo se odločili, da v naši reviji napravimo tudi kotiček za delavske pesnike-začetnike. Naj ne bo užaljen nihče, ki pride v ta oddelek lista. Vsakdo naj ve, da uredništvo bolj ceni te pesniške poskuse delavcev nego marsikateri drugi prispevek. Toda povsod mora človek napraviti šolo. Kdor si domišlja, da je dovršen pesnik, je že izgubljen: kajti namesto, da bi napredoval, bo v svoji domišljiji propadal.

Kdor se hoče vztrajno izpopolnjevati za dosego svojega cilja, ga bo dosegel.

Danes priobčujemo dve pesmi, ki nam jih je poslal lesni delavec Andrej Benčič iz Dol. Logatca. Z Benčičem se pojavlja med našimi delavskimi pesniki prvi lesni delavec, kajti doslej smo imeli delavske pesnike le med kovinarji in rudarji.

Andrej Benčič:

Naša pesem

Mi delavci, trpeči bratje in sodrugi,
ki nas vsak dan pozdravlja strojev ropot in tuljenje fabriških siren,
slika trpljenja in naporov so naši obrazi,
težka, okorna je naša žuljava dlan,
v naših rokah je bodočnost sveta!
To nas bodri. Zato, bratje, malodušje na stran!
Ti, jeklar, ki po nakovalu kuješ in se pri plavžih potiš,
ti, tkalec, ki vse človeštvo oblačiš,
ti, rudar, ki zločesti rovi nate preže,
in ti, pristaniški nosač, ki se ti hrbet in noge pod tovorom šibé,
v hudih urah težkih dvomov, vedi, da nisi sam!
Tovariš moj in tvoj je nosač iz Šangaja, Jakohame,
Črnc s kavčukovih in kavinih plantaž nam je brat,
brat nam je bombažni delavec iz Sudana
in tisti, ki koplje asfalt na otoku Trinidad.
Tovariši naši so rudarji in jeklarji iz Essena
in petrolejski delavci iz Mosula ob rekah Tigris in Evfrat,
trpeč tovariš nam je tkalec iz Lodza, Manchester in Lyona,
rudar iz Sibiriije, Avstralije in Amerike nam je kamerat.
Delavci, mi smo silni. Zemeljska obla na nas sloni,
v naših rokah jeklenih je delo krmilo življenja,
nam pripada veliko poslanstvo, poslanstvo svobod.
Zato ne omagajmo pod težo trpljenja!
Delo, ki nas utruja, naj postane naš ponos
in oprali bomo s sebe težka in krivična razžaljenja.
Saj zmago dela poje pesem.

Srečanje

Srečal sem ga, na beli cesti mi je nasproti prišel,
trpeče oči in udrt, izmučena lica je imel;
spoznal sem ga takoj:
tudi ta je brezposelni delavec in trpeči brat moj.
Pozdravil sem ga
in vprašal: »Kako in kam?«
Mož mi je z žalostnim glasom odgovoril:
»Tam v fabriki sem jih za delo, za kruh prosil,
toda dela, kakor mnogo drugih, tudi jaz nisem dobil.
A doma mene in kruha gladna deca čaka,
žena moja svet krivični kolne, z menoj trpi in plaka.
In, prijatelj, veš, to mene silno, silno boli,
ko gledam nedolžno deco, kako strada in trpi.
Zato me je pred domom strah.«
Tako mi je obupan oče velel,
stisnil mi je roko in žalosten dalje po cesti odšel...

KNJIGE IN KNJIŽNICE

Statistika Cankarjeve družbe za l. 1930-31.

Drugo leto svojega obstoja je izdala Cankarjeva družba istotako štiri knjige za skromno članarino Din 20.—. Knjige so po vsebini in opremi presegale knjige prvega leta.

Poverjenikov je imela prvo leto 205. V drugem letu 268.

Prvo leto je bilo 4585 članov. Knjige so bile izdane v 5000 izvodih in sicer je bila prirejena celo druga izdaja, ker se je prve izdaje tiskalo premalo. Družba je namreč prvo leto računala samo s 3000 člani. A ko so knjige izšle, je delavstvo poseglo po njih in v trenutku je bilo 3000 izvodov razdanih. Zato je bila takoj prirejena druga izdaja. Od teh knjig nima družba danes nobenega izvoda več.

Delavstvo je razumelo veliki pomen Cankarjeve družbe ter je razširilo njene knjige takorekoč povsod, kjerkoli je kakšna tovarna, obrt ali delavnica. Tudi med inteligenco in med kmete je že prodrla v drugem letu svojega obstanka.

Naj govore številke!

	1929-30	1930-31
	garnitur	
Slovenija	4626	5298
Ostala Jugoslavija	130	250
Združene države	250	200
Nemčija	30	50
Brazilijs	5	30
Argentinijs	1	55
Belgija	—	5
Francija	3	42
Ustanovniki	45	60
Arhiv etc.	10	10
Skupaj	5000	6000

Člani po članstvu organizacij:

	1929-30	1930-31
	garnitur	
Svoboda	1128	1215
Uj. Savez Železničarjev	989	1183
Splošna del. zveza	337	468
Konz. dr. za Slov.	276	312
Zveza rudarjev Jugosl.	398	442
Savez Metalskih Radn.	380	701
Lesni delavci	112	123
Zveza priv. nam.	78	107

Oblačilni delavci	47	74
Strojniki	39	16
Monopolski delavci	25	30
Natakarji	25	9
Tipografi	29	55
Razne druge organiza-		
cije in poklici, itd.	501	315
Intelektualci in nameščenci	296	399
Učitelji, sodniki, profesorji,		
zdravniki, inž., odvetniki		
in notarji	130	325

Skupaj 5000 6000

Preveč bi zavzelo prostora, če bi podali statistiko tudi po krajih. Kajti, kakor že rečeno, knjige Cankarjeve družbe so razširjene takorekoč povsod po vsej Sloveniji.

Naj podamo le glavnejša mesta in industrijske kraje:

	1929-30	1930-31
	garnitur	
Ljubljana	755	998
Beograd	25	25
Zagreb	32	59
Celje	68	144
Maribor	464	317
Ptuj	100	88
Moste	40	184
Zagorje ob Savi	102	142
Trbovlje	102	197
Hrastnik	129	128
Javornik	64	119
Jesenice	85	284
Dobrava	6	22
Gorje pri Bledu	54	76
itd.		

Povsod je v članstvu napredek. Izjeme nazadovanja so redke, dasi, žal, je med temi izjemami tudi Maribor.

Opazke k nekaterim sodobnim romanom in k slovenski književnosti.

Pišoč o moderni ruski, nemški in ameriški književnosti sem že večkrat poudaril, da obravnavajo te književnosti predvsem aktualne probleme, skušajo odgovoriti na vprašanja, ki zanimajo in mučijo modernega svetovljana. Prav to se mi zdi vredno znova poudariti že z ozirom na našo slovensko književnost, ki je pretežno nesodobna, ki hodi —

vsaj, kolikor je zastopana v naših dveh vodilnih literarnih revijah — po predvojnih potih, načenjajoč probleme, ki je našel moderni človek nanje že davno odgovore. Med moderno svetovno in našo domačo književnostjo zija zato globok prepad: tam pazno zasledovanje vseh sodobnih gibanj, pri čemer je prenešeno težišče dejanja iz posameznika na množico, pri nas še zmeraj povzdigovanje individualizma, opisovanje posameznika, njegovih dejanj, njegovih kriz in bolesi — samih stvari, ki se nam zde spričo vseobčih kriz in bolesi malenkostne. Vsakomur, ki zna gledati in ki ima oči za moderne socialne boje, je jasno, da preživlja tudi sodobna Slovenija prav tako kakor vsa zapadna in srednja Evropa silne gospodarske in iz nje izvirajoče kulturne in moralne krize. Porajajo se novi nazor, nove skupine ljudi, doslej pa se še ni našel pisatelj, ki bi zagrabil današnji slovenski problem v njega celoti, ki bi nam vsaj skušal naslikati naše današnje stanje, ki je stanje silnih nasprotjev in iskanj. Prav tako pa se tudi še ni našel pisatelj, ki bi dodobra preštudiral in nam opisal trpljenje slovenskega delavskega razreda. Uverjen sem, da bi oni pisatelj, ki bi vsaj par dni preživel v Trbovljah, ki bi se »ponižal« med reduciranje v dravski dolini od Maribora do Prevalj, ki bi govoril s tekstilnimi delavkami, ki zaslužijo pri deseturnem delavniku komaj do 100 Din na teden, na mah pozabil svoja »vzvišena« čustva in ljubezenske nesrečice — če je le še količkaj človeka v njem. In če ga estetiziranje še ni docela pokvarilo, bi moral utihniti. Velike stvari se dogajajo v Evropi, strašne stvari se dogajajo tudi pri nas — večina slovenskih pisateljev in pesnikov, ki je vzgojena v liberalnem ali pa katoliškem duhu, ki čepi po kavarnah, namesto da bi šla med »narod«, o katerem toliko govori, pa je slepa za vse in meni, da je njihova »globoka« duševnost z vsemi čustvi in mislimi, ki nimajo nobene podlage v faktičnem življenju, gibal in središče slovenske kulture. Želel bi si slovenskega Holitscherja in slovenskega Sinclaira — vsaj v zmanjšani obliki. Če ju še nimamo in če ju še dolgo ne bomo dobili, je krivo, da spadajo naši pisatelji v slovensko vrsto inteligence, ki tlačani meščanskemu kramarstvu in njegovemu duhu. Emancipacija od ozkosrčnega našega inteligentstva in z njo v zvezi tudi od kramarije pa je prvi korak k napredku!

Zanimivo je dejstvo, da sta si ruska in nemška povojna književnost sorodni v tem, da stopnjema popisujeta dobo, ki sta jih preživela ruski in nemški narod

od svetovne katastrofe. V Rusiji imamo sledeče stopnje: najprej romane o vojnem komunizmu (njihov zastopnik je predvsem »Cement« Gladkova in cela vrsta drugih, ki nam opisujejo revolucijo), dalje dobo nepa (nove ekonomske politike), danes pa imamo že romane o industrializaciji (omenim naj le: Panferov »Bruskij« 1. in 2. del, Leonid Leonov »Zgradba« in Karavajeva »Žaga«). V Nemčiji smo doživeli najprej poplavo vojnih romanov, njim so sledila dela iz dobe revolucije in inflacije, o katerih sem že pisal v našem časopisu, danes pa imamo že celo vrsto romanov, ki nam opisujejo današnje razpoloženje, ko so mase premagane, ko meščanstvo utrjuje in konsolidira državo — razpoloženje, ki se pri levo orijentiranih pisateljih odraža na sličen način, kakor se je odražalo pri ruskih pisateljih po ponesrečeni revoluciji l. 1905. Že Feuchtwanger v »Erfolg« in Glaeser v »Frieden« sta zaključila svoja romana z žalostno perspektivo v bodočnost. Konsolidacija, kakršno doživljajo evropske velesile, krije v sebi nove konflikte, vse se nekako spovrača na staro pot, ki vodi do novega, še hujšega julija 1914.

Menim, da ni modernega človeka, ki bi se ne zanimal za sodobno življenje v velikih evropskih središčih, kjer se odločuje usoda razredov in narodov. To življenje nam more naslikati pisatelj-umetnik še vse globlje, kakor znanstvenik sociolog, kajti prvi more zgrabljati probleme v njihovi celotnosti.

Kakšna je sodobna Nemčija, oziroma njeno središče Berlin, nam je pokazal Artur Holitscher v svojem pravkar izišlem romanu »Es geschieht in Berlin« (S. Fischer Verlag, Berlin 1931). Holitscher je levo orijentiran pisatelj, ki je prodril v bistvo berlinskega življenja, ki prav tako ostro in hladno secira in kritizira nemške socialiste, skrajne levičarje, meščane ter velekapitaliste. Jemlje stvari, kakor so. Prav zato je roman tem bolj zanimiv tudi za nas in mislim, da bi se mogli iz njega marsikaj naučiti. Za to, da bi štel roman med proletarsko umetnost, se ne bi mogel odločiti. Premalo se je še poglobil pisatelj v proletarijat; iz njega pozna komaj nekaj zastopnikov in najbrže niti najboljših ne. Pač pa nam nudi ta roman prerez vsega življenja, vseh idej in struj v Berlinu. Uho mu je prislunilo novemu času, ko leže mase na tleh, ko triumfirajo fašizem, velekapitalizem, koncerni in trusti.

Holitscherjev roman je prav za prav 2. del trilogije. Prvi del je izšel že leta 1929. z naslovom »Es geschah in Moskau«. Težka in mračna knjiga je to. Pisatelj se dobro zaveda, kam vodi da-

našnje življenje, zato je dal romanu podnaslov: doba med preteklo in bodočo svetovno vojno.

Bistvo moderne Nemčije, njeno razliko od predvojne najde pisatelj v tem, da se je težišče vsega javnega življenja preneslo s cesarja in vojske na industrijo. Slednja odločuje o usodi Nemčije, sklepa mednarodne pogodbe in išče med narodom in pri vladi istega priznanja, kakršno sta nekoč imela kajzer in njegova vojska. Vse za industrijo, vse za truste, vse za nove trge! In prav zato, ker je težišče preloženo, se je znašla nemška industrija v »svojstveni situaciji: producira v kapitalističnih razmerah in podpira s svojo produkcijo protikapitalistično rusko gospodarstvo. S tem, da konsolidira rusko gospodarstvo, konsolidira rusko idejo, ki ji bo prej ali slej izbila produkcijska sredstva iz rok.«

V današnji dobi, ko se vse konsolidira, vidi pisatelj tipično hohštaplersko dobo: to je doba, ko odpadajo ljudje od idej, ki so jih prej izpovedovali, ko se vse zopet pomeščanjuje in izkorišča situacijo. Nemškim socialistom zamerja pisatelj njihov ministerijalizem, levičarjem pa, da nočejo pripoznati, da je današnja doba doba apatije, kjer je vsako revoltiranje zaman.

Pri čitanju tega romana mora tudi Slovenec obstati pri besedi »Generationspolitik«. Kajti slednja se je zanesla — kdo ve, po čigavi zaslugi — tudi k nam. Bistvo »politike« »mlade generacije« je družitev po starosti in breznačelnost: »Starejšega prekriče, preglasujejo ali pa preslišijo njegove argumente, samo zato, ker je starejši.«

Ob koncu nam odpre Holitscherjev roman pogled v priprave za novo vojno. Za vojno s plini. Prav tako, kot je to poglavje zastrto v časopisju, je iz umevnih razlogov zastrto tudi v romanu. Le tu pa tam prodro v časopisje vesti — takrat, kadar uidejo plini in more ljudi. Belgija, Hamburg, Frankfurt. Plinska industrija je v polnem obratu, delavci kuhajo čudne snovi; obraze jim pri tem ščitijo maske. In kakor imamo v književnosti larpurlartiste, imamo v znanosti ljudi, ki goje znanost samo radi znanosti: tak je Holitscherjev kemik, ki ne misli, čemu bodo služile njegove iznajdbe, ki samo raziskuje in ustvarja nova morilna sredstva. Vse skupaj pa je znak bolne dobe, ki ne služi ne človeštvu ne človeku. Holitscher ne svari, ne opozarja — saj itak ve, da ne bi zaleglo —, samo riše bodoče perspektive, riše današnjo dobo, ki nujno vodi v novo vojno. Vsak odpor je tu zaman.

Roman ni napisan v tradicionalni obliki, temveč je v njem nanizana na film-

ski način cela vrsta slik, ki so često brez notranje zveze, ki pa so posamični prizori iz vlemesta Berlina.

Preteklo leto je izdala znana berlinska založba Malik prevod zanimivega romana ruskega pisatelja Ilje Ehrenburga »10 PS« (v nemškem prevodu ima delo naslov »Das Leben der Autos«). Ilja Ehrenburg je znan sodobni ruski pisatelj; njegovi romani, ki docela temelje na historičnem materijalizmu, se prevajajo v vse svetovne jezike. Najbolj znano njegovo delo je obsejni roman »Mihajil Lykov«, ki nam v njem opisuje revolucijsko dobo v Rusiji. Danes živi Ehrenburg v Parizu, toda ne kot emigrant. S paznim očesom motri zapadnoevropsko življenje, življenje, ki ga obvladuje kapitalizem v poznem svojem razdobju.

V delu »10 PS« nam je podal pisatelj roman o — avtomobilu. Da, o avtomobilu, kajti samo on je glavni junak tega dela, glavni junak od trenutka, ko je zamišljena v laboratoriju njegova konstrukcija, pa dotlej, ko je prevozil že toliko in toliko kilometrov in leži razbit, samo še kos polomljenega in zarjavelega železja, na predmestnem smetišču. Z vsakim avtomobilom je zvezano življenje in trpljenje tisočev: kulijev na kavčukovih plantažah v Indokini in na Malajskih otokih, delavcev pri petrolejskih vrelcih in v rafinerijah, kjer destilirajo iz kamenega olja bencin, delavcev v tovarnah, kjer izdelujejo, vrtajo, gladijo in zbijajo posamezne kose v najmodernejše prometno sredstvo. Avtomobil je vladar sveta: 25 milijonov jih brzi po asfaltnih cestah, po prašnih potih, po stepi in puščavi. Z njim je zvezana in od njega je odvisna usoda narodov in držav, življenje ali smrt milijonov. In odvisna je od njega predvsem usoda kolonij. Kajti je že tako, da raste in uspeva kavčukovec v angleških kolonijah, Ford pa dela v Detroitu, Citroën v Parizu. Indokina, Malajski otoki, USA, Anglija, Francija — združene so v imenu avtomobila, v njegovem imenu morejo nastati med njimi tudi spori. Angleški kavčuk, ameriški bencin, ruski bencin notirajo na borzah, povzročajo razburjenja, hazard, obogatitve in polome — stroške za vse pa plačujeta temnopolti kuli, ki se niti ne zaveda, da je vkljenjen v svetovni produkcijski proces, in pa tovarniški delavec, ki ima v rokah samo eno sredstvo: štrajk. Pri opisovanju življenja avtomobila nam je zato mogel razgrniti pisatelj ogromno sliko svetovnega kapitalizma, ki je spleten preko vse zemeljske oble, ter od njega odvisne imperijalistične politike evropskih in ameriških velesil. Državnika Churchill in Hoover

sta prav tako ujetnika elegantnega vozila kakor delavec in kuli.

Filozofi idealistične smeri so zatrjevali, da je človek »krona stvarstva«: da so vse stvari na svetu ustvarjene in napravljene zanj, da bi mu služile. Epigoni njihovih epigonov trdijo še danes isto. Toda večna je le *Materija*: ona vlada vsemu, vanjo je vkljenjen človek in le njej služi — hote ali nehot, vedoma ali nevedoma. Kavčuk, petrolej, premog, bombaž, železo — so gospodarji človeštva, njegovega življenja in vsega nehanja. Kdor jih ima v rokah, je gospodar sveta, odločuje o usodi narodov, postavlja in odstavlja vlade, zida in ruši države. A zopet samo deloma, kajti vrhovni gospodar nad vsem je *Materija*: K njej je priklenjen tudi tisti, ki meni, da jo ima v rokah. Čemu in zakaj bi se še pehali dolarski kralji? Zdi se mi, da je bil glavni Ehrenburgov namen, da dokáže prav to. In posrečilo se mu je.

»10 PS« smemo imenovati sociološko razpravo v obliki romana. Romana, ki ima povsem moderno tehniko. Imena in številke, ki jih navaja pisatelj, so resnične. In bolj kakor vsaka znanstvena sociološka razprava more ta roman poučiti delavca o bistvu svetovne politike in imperijalizma. Prav zato sem se odločil, prevesti posamezne odlomke, da bodo dostopni tudi našemu delavcu.

Ehrenburg je judovskega pokolenja. Rasa, ki k njej pripada, se odlikuje po duhovitosti in sarkazmu. Duhovit in žgoče sarkastičen je tudi ta roman. — Talpa.

Antologija jugoslovenske misli i narodnog jedinstva (1890—1930). S tem naslovom je zbral in izdal lani v Beogradu univerzitetni profesor dr. Viktor Novak debelo knjigo. Po uvodu o jugoslovanski misli je zbral na 897 straneh 520 dokumentov. Ne da bi širše razpravljaj o tem delu, moram ugotoviti sledeče: Pisec, ki objavlja v svojem delu vsemogoče stvari (citace, izjave, pisma, članke, govore, deklaracije, pesmi), ne objavlja znane tivolske resolucije, ne objavlja sklepov jugosl. socialno-demokratske stranke iz l. 1917., ne objavlja niti enega dokumenta iz dela in izjav te stranke, ne pozna dela, izjav in sklepov Jugoslovanskega republikanskega združenja v Chicagu. Razen tega pa tudi ni uporabljal pisatelj izvirnih virov: za celo vrsto dokumentov mu je vir Šišić. Tudi Tumovo brošuro »Jugoslovanska ideja in Slovenci« pozna samo iz tretje roke. Pod citati iz nje je namreč napisano: Preštampano iz split-ske »Slobode« u beogradskom »Slovenskom Jugu« 11. febr. 1907. br. 5. — Knjiga torej ne more biti zanesljiva. Tako neobjektivno in nepopolno delo tudi ne

more služiti namenu, radi katerega je bilo izdano. —on—

»Dynamite« — zgodovina delavskih bojev v Ameriki. Ameriški listi poročajo, da je izdal naš rojak Louis Adamič, ki piše v angleškem jeziku, v Ameriki svoje prvo večje literarno delo »Dynamite«. Delo je zgodovina delavskih bojev v Združenih državah: opisuje nam njihove početke pred 100 leti, Irce, ki so ubijali stavkokaze in priganjače, dalje anarhiste iz l. 1877, Debsove boje, gibanje strokovnih organizacij, Mooneyja, Sacca in Vanzettija. Neki kritik iz New Yorka smatra knjigo za najbolj izčrpno in najboljšo obdelano zgodovino delavskih bojev v U. S. A. Danes le beležimo, pričakujemo pa o tem delu daljše ocene iz Amerike. —on—

»Slovenski tisk«. Zveza faktorjev za Slovenijo v Ljubljani je začela izdajati koncem majnika 1929 mesečno revijo »Slovenski tisk«, ki naj bi pospeševala razvoj slovenskega tiska v tehničnem, umetniškem, jezikovnem in knjigotrškem oziru. List ureja Miroslav Ambrožič, ravnatelj Delniške tiskarne v Ljubljani. Prvi letnik (knjiga) nam nudi marsikaj novega in zanimivega. Imamo v listu celo vrsto člankov o tehniki tiska in posebnostih, o korektorstvu, o korigiranju, o stavnem stroju; dalje članke o zgodovini tiska sploh in slovenskega tiska posebej, o knjigah, kotiček o fotografiji. Zanimiva je dr. Šlebingerjeva »Slovenska bibliografija za 1929« (glej tudi »Svobodo«, l. II. str. 283) dalje Sovrétov članek: Šest resnic o tujkah in pa bogato jezikovno rešeto. Našim urednikom, pa tudi drugim, ki imajo več stikov s tiskom in tiskarnami, list priporočam. Krasijo ga poleg številnih slik v tekstu tudi krasne priloge. —on—

Constantin Weyer, Usodna preteklost. (Založila Jugoslovanska knjigarna kot 38. zv. Ljudske knjižnice. 138 str.) Povest francoskega pisatelja je prevedel Silverster Škerlj. V njej pogrešamo pravega dejanja pa tudi prave pripovedniške sile. Pokrajinski opisi in opisi življenja v Kanadi, ki zavzemajo dve tretjini povesti, morajo vsakega čitatelja utruditi. Dvomim, da bi ta povest ugajala našim čitateljem. Tega vtisa ne izpremeni niti dejstvo, da je bilo delo nagajeno z nagrado Goncourtove akademije. —on—

Leposlovna knjižnica Jugoslovanske tiskarne. Ta knjižnica je izdala letos dva romana, in sicer: Felix Timermans »Župnik iz cvetočega vinograda« in François Mauriac »Gobavca je poljubila«. »Župnika

iz cvetočega vinograda« sta prevedla Zdenko Knez in dr. Rajko Ložar. Prav nič bi se ne čudili, če bi izdala ta roman katoliška akcija. Zgodba o ljubezni med župnikovo nečakinjo in starinarjem nevernikom, ki mu vsa ljubezen do verne nečakinje in vse prizadevanje strica župnika ne moreta dati prave vere v katoliško veroizpoved, je premalo prepričujoča. Konec: izpreobrnitev zakrknjenega »nevernika« je neverjeten in privlečen za lase. Povest nima za naše delavstvo prav nobene vrednosti. — Tudi drugi roman se prav nič ne sklada z miselnostjo naše dobe. Obravnava v glavnem »krščansko odpoved«. Prevedla sta ga Edo Kocbek in Jakob Šolar. —on—

Arbeiter Jahrbuch 1931. Pod uredništvom Ernsta Paula je izdalo strankino vodstvo Nemške socijalno - demokratične delavske stranke v češkoslovaški republiki v Pragi Delavski koledar za 1931. Koledar, ki je krasno ilustriran in opremljen, ima tudi izbrano vsebino. Ima 256 strani in nudi izbero vsega. Strani kalendarija so celostranski klišeji. Slikarski del je oskrbel V. Th. Slama. —on—

»Indeks«. Delavska zbornica za Hrvatsko in Slavonijo izdaja pod uredništvom Arthura Benka Grado četrtletno revijo za statistiko cen življenjskih potrebščin v hrvatskem, francoskem, angleškem in nemškem jeziku. Izšla sta doslej dva letnika (prvi 86, drugi 36 strani). List prinaša indeksne številke, to je številke, ki pokažejo s svojimi izpremembami naraščanje ali padanje neke gotove stvari oz. količine, ki se drugače ne more meriti. List prinaša statistike o vrednosti in cenah življenjskih potrebščin napram vrednosti valute in vrednosti zaslužkov. Tabele in članki v listu nam dajo misliti marsikaj in primerjava indeksnih števil v raznih mesecih nam marsikaj pojasni. Našim delavcem v strokovnih, združnih in tudi kulturnih organizacijah bi pazljiv študij tega lista mnogo pojasnil. Žal, da izhaja list s precejšnjimi zamudami, daje pa kljub temu mnogo gradiva! —on—

Tone Maček:

Heinrich Heine in njegov politični konfiteor.

(K 75 letnici njegove smrti.)

Heinrich Heine slovenskim delavcem ni več popolnoma neznan: ob 70 letnici njegove smrti je v III. letniku »Pod lipo« objavil Čulkovski kratek esej o njem in je prevedel njegove pesmi »Šlezijski tkalci« in »Enfant perdue«, kakor tudi več prevodov njegovih satiričnih pesmi v

»Delavski Politiki« leta 1928. Predlanskim je izšla, prvič v slovenščini, tudi drobna knjižica Heinejevih liričnih pesmic po Benkovičevem izboru in prevodu in naša javna kritika, ki pozna Heineja samo po nemških meščanskih priredbah, je skušala dokazati, da je v zbirčici zapopaden že ves Heine s svojim nežnim srcem in lirično duševnostjo. To pa je velika enostranost in zmota; to je ravno tako, kakor če bi hotel študirati delavca na podlagi njegove pisane, svilene kravate, ki jo nosi v nedeljo, namesto, da se skušam vživeti v njegovo borbo za obstanek. Kajpada je bil Heine lirik, kakršnega težko najdemo v svetovni književnosti, ali s to vrsto umetnosti se je pečal samo, kadar ni imel resnejšega posla. V prvi vrsti je bil satirik, kronist in politični pesnik, ki se je neutrudno boril z reakcionarnimi silami svojega časa v najsprenejših vrstah mladonemških revolucionarjev. In ker ni hotel peti melodij, ki bi bile prijetne takratni nemški aristokraciji, ga je ta preganjala, da je moral ponovno iskati gostoljubja v sosednji Franciji, ki mu je bila nekaka kvintesenca vsega napredka in ki jo je ljubil kot svojo drugo domovino. V njej počivajo tudi njegovi posmrtni ostanki. Francija mu je na njegovem grobu postavila prvi spomenik. Na njo je mislil, ko je vzdiknil: »Ich bin ein Sohn der Revolution!« Rodna Nemčija ga pa še po smrti ni hotela priznati za svojega sina in, medtem ko postavlja raznim svojim, veliko manj vrednim državljanom pompozne spomenike, ni imel Heine do pred kratkim v Nemčiji še nobenega. Šele zavedni nemški proletarijat, ki ga je spoznal in priznal za svojega buditelja, mu je v demokratičnem Frankfurtu postavil prvi spomenik. Končno ga je tudi poražena Nemčija začela uvrščati med svoje klasike, a njegovih političnih satir zaman iščeš v oficijelnih Heinejevih izdajah. (Isto se godi našemu Srečku Kosovelu.) Dobé se samo v delavskih založništvi.

V naslednjem podajam izvleček iz Heinejevega predgovora k francoski izdaji knjige »Lutetia«, ki je najlepši dokument njegove politične izpovedi:

»Z gnusom in grozo mislim na dobo, ko bodo mrki rušilci vpodobljenih božanstev dosegli oblast; z žuljavimi rokami bodo brez usmiljenja zdrobili marmorno stebrovje lepote, ki je mojemu srcu tako drago; vso ono fantastično bleščavost in umetnostno igrčkanje, ki ga pesnik tako ljubi, bodo porušili... slavci, ti nepotrebni gostolevci, bodo pregnani, in oh! iz listov moje »Knjige

pesmi« bo branjar zvijal škerniclje, v katere bo sipal kavo ali nosljanca za stare ženice bodočnosti. Oh, vse to vidim že vnaprej in nepopisna žalost se me polasča, če pomislim na konec, s katerim zmagoviti proletarijat ogroža moje verze, ki bodo z vsem starim romantičnim svetom izginili. In vendar priznavam odkrito, navdaja ta socializem, ki je vsem mojim interesom in nagibom tako sovražen, mojo dušo z nekim čarom, ki se ga ne morem ubraniti; dva glasova se oglašata v mojih prsih v njegov prid, dva glasova, ki ju ni mogoče zadušiti in ki sta najbrže samo diabolčno dražilo, — ali, naj bo temu kakorkoli, polastila sta se me popolnoma in ni ju moči več zatriti.

Prvi teh glasov, je glas logike... Če ne morem oporekati, da imajo vsi ljudje pravico jesti, potem moram pripoznati tudi vse posledice tega spoznanja. Ko mislim na to, mi grozi nevarnost, da se mi pomračí um, zdi se mi, da vsi demoni resnice zmagovalno plešejo okrog mene in nazadnje se me polasti velik obup, tako da sem primoran vzklkniti: sojena in obsojena je stara človeška družba. Naj se ji zgodi, kakor je prav! Naj se zdobi ta stari svet, v katerem je ginevala nedolžnost, v katerem je bujno rasla samopašnost, kjer je človek puščaj človeka od gladu poginjati! Naj se od vrha do temelja razbijejo ti pobeljeni grobovi, v katerih sta domovali laž in krivica! In blagoslovljen naj bo branjar, ki bo iz mojih pesmi zvijal škerniclje; da bo vanje nasipal kave ali nosljanca ubogim, starim, dobrim ženicam, ki si v sedanjem svetu, polnem krivice in revščine, takih dobrot najbrže ne morejo kupiti — vivat justitia, pereat mundus! (Živela pravica, čeprav svet propade!

Drugi, zapovedujoči glas, ki me omamlja, je še mogočnejši, še bolj demonski kakor prvi, kajti to je glas sovraštva, ki me navdaja do stranke, kateri je socializem najhujši nasprotnik in ki je radi tega naš skupni sovražnik. Govorim o stranki takomenovanih zastopnikov nemške narodnosti, o onih lažnjivih patrijotih, katerih ljubezen do domovine obstoji samo v namišljenem nerazpoloženju napram tujini in napram soslednim narodom, ki dnevno izlivajo svoj žolč zlasti na Francijo. Da, te ostanke ali potomce onih Tevtonov iz leta 1815, ki so svoj stari suknjič ultranemških norcev samo malo modernizirali in si pristrgili nekoliko uhlje — sem vse svoje življenje zaničeval in se proti njim boril in zdaj, ko meč duha pada iz mojih umirajočih rok, čutim tolažbo in zadoščenje, da jim bo socializem, ki jih bo

kot prvi srečal na njihovi poti, zadal poslednji milostni sunek; ne s krvavim bodalom ali z gorjačo, temveč z navadno brco jih bo ta velikani pomandral kakor žabo. To bo njegov začetek. Iz sovraštva do partizanov nacionalizma, bi mogel socialiste skoraj ljubiti. Vsaj hinavci niso, ki religijo in krščanstvo samo nosijo na ustnicah; socialisti sicer nimajo religije (nihče ni popoln) ... priznavajo pa kot svojo glavno dogmo ljubezljivejši kosmopolitizem, splošno ljubezen do vseh narodov, bratsko svojinsko skupnost med vsemi ljudmi, svobodnimi prebivalci zemlje. To temeljno dogmo je nekda tudi evangelij oznanjeval in v resnici so socialisti mnogo boljši kristjani, kakor takomenovani nemški patrijotje, ti bornirani borci ekskluzivne nacionalnosti!»

To svojo politično izpoved je napisal Heine leta 1856, par tednov pred svojo smrtjo.

(K tej Heinejevi izpovedi je treba pripomniti, da je bil Heine prepričan, da bo zmagoviti proletarijat uničil vse plodove kulture; pesnik namreč še ni poznal modernega delavskega gibanja, ki se je v njegovih časih komaj začelo. Danes vidimo, da se godi prav obratno: delavstvo si hoče osvojiti vse plodove kulture, obenem pa ustvarja že v današnji družbi temelje novi, proletarski kulturi; stara meščanska kultura, v kolikor je lastnina samo privilegirancev, odmira polagoma sama od sebe. — Opomba uredništva.)

Knjižnica »Svobode« na Jesenicah je v letošnjem prvem tromesečju izposodila 276 obiskovalcem 650 knjig, od teh 149 nemških in 501 slovensko. Vpisalo se je 13 novih članov. Dohodki od izposojnine so znašali 926.15 Din. Za nabavo novih knjig je izdala knjižnica v istem tromesečju 907 Din. Nabavila si je najboljše knjige, ki so zadnji čas na književnem trgu. S tem je omogočeno vsakemu obiskovalcu, da si izbira knjige poljubno po svojem okusu, najsibo znanstvene, leposlovne ali druge. Manj izpopolnjena je mladinska zbirka, za katero pa je tudi predvidena sedaj večja vsota.

Dr. Franjo Žgeč, Ali spolna vzgoja res ni potrebna? V založbi Ljudske tiškearne v Mariboru je izšla ta prepotrebna razprava našega priznanega vzgojitelja. Nanjo opozarjamo vse delavske starše, da si jo čimprej nabavijo. Cena: 8 Din. V prihodnji številki bomo prinesli o tej knjižici obširnejšo oceno izpod peresa s. dr. Tume.

DRUŠTVENO ŽIVLJENJE

Prvi delavski prosvetni večer v Ljubljani.

Polje za proletarsko kulturno delovanje je tako prostrano in še tako ne-razorano, da glasno kliče po oračih. Delavec potrebuje duševnega izživljanja, hrepeni po večerih, ki ga po težkem dnevnem delu ožive, ki se dotikajo s prijetnimi dotiki njegove duše.

Samo enostranske kulturne prireditve ga ne zadovoljujejo. Kajti življenje delavca, posebno današnje dni, je tako gorjupo in polno vsemogočih skrbi in premišljevanj, zahteva toliko trdosti in odpornosti, da ne vidi časa in ne čuti potrebe udeleževati se enostranskih delavskih kulturnih prireditev. Premalo sočnosti vsebujejo, ako so samo enostranske. Na pr.: Samo predavanje, ali samo koncerti, ali samo pevski koncerti itd.

Podružnica ljubljanske »Svobode« je poizkusila zainteresirati delavstvo, spominjši se neke krilatice: Koristno s prijetnim, da začne s prosvetnimi večeri, ki naj bodo pestri, poljudni in tako prirejani, da ves čas drže udeležence v prijetnem oduševljenju in napetosti.

Tako se je dogovorila s ljubljanskim delavskim glasbenim društvom »Zarja« in sta v petek 17. aprila t. l. v dvorani Delavske zbornice v Ljubljani priredili I. delavski prosvetni večer.

In pokazalo se je, da je tak način prireditve našel hvaležno publiko. Dvorana je bila natlačeno polna in po ogromni večini samih delavk in delavcev iz tovarn in obratov. Ves čas s poreda so z navdušeno napetostjo sledili obema predavanjima in koncertnim točkam. Spored je bil sicer nekoliko dolg, kar bo trebalo pri drugi prireditvi upoštevati; vendar razpoloženje navzočih je bilo naravnost izbornost. Na obrazih vseh se je videla zadovoljnost in nekaka prijetna razigranost. Znak, da se je razgibala delavska duša iz vsakdanjih skrbi in da je zaživela v krogu svojih, doživljajoč razigrano utešeno in svežost.

Program I. delavskega prosvetnega večera je bil sestavljen dokaj spretno, če pogledamo tudi z umetniške strani.

C. Štukelj je v domači obliki govoril o delavski olimpijadi na Dunaju ter je na svoj svojstveni način znal zainteresirati poslušalce, da so se takoj potem že nekateri prijavi, da se udeleže olimpijade.

Kapelnik godbe »Zarja« je s svojimi fanti-godbeniki zaigral Dr. Dolinarjevo

skladbo »Mlada pota«, venček slov. narodnih pesmi.

Sopranistka Štefka Vukova je zapela Jos. Pavčičevo »Uspavanko« in »Pastirico«; operni pevec Narodnega gledališča v Ljubljani I. Gostič pa Ravnikarjevega »Vasovalca« in »Čej so tiste stazice«, Adamičevega »Planinca« in Foersterjevo arijo iz opere »Gorenjski slavček«.

Kovinar iz Strojnih tovarn in član »Zarje«, Brdnik, je pa zaigral solo na gozdni rog C. D. Lorenzevo »Melanholijo«. Vodja Sonnyboy-Jazza I. Drazil pa na saksofon skladbo M. Lacka: Wiedoeft's Rubato. Pri klavirju sta sodelovala Štefka Vukova in konservatorist Žebre.

Pevske kakor instrumentalne točke so bile izvajane z vso preciznostjo, ritmično in ročno, da je občinstvo z burnim ploskanjem dajalo duška svojemu priznavanju. Operni pevec Gostič je moral celo pesem ponoviti.

Vsi ti sodelujoči so sodelovali pri tem prosvetnem večeru kot člani »Zarje« in »Svobode«, oziroma simpatizerji popolnoma brezplačno. Tako je bil ta delavski prosvetni večer tudi v tem pogledu nekaj domačega, svojega, nič kupljenega, ozir. naročenega. Svoji so svojim priredili prijeten večer.

Po koncertu je Cvetko Kristan predaval s skioptičnimi slikami o znamenitostih novega Dunaja, Dunaja, kakršen je pod delavskim gospodarstvom.

Navzoči so iz predavanja in iz skioptičnih slik spoznali, kaj zmora in premore organizirana moč.

—g—

Pripis: Kakor slišim, se bo vršil II. delavski prosvetni večer v prvi polovici maja t. l. Spored bo, kakor pravijo pri ljubljanski podružnici »Svoboda« in pri delavskemu glasbenemu društvu »Zarja«, še bolj pester in privlačen. Predaval bo Stanž Likar o znameniti temi »Mednarodna porodna stavka«. Pevske in glasbene točke pa bodo dale svojo.

Delavsko kolesarsko osrednje društvo za Dravsko banovino v Mariboru.

Dne 22. marca t. l. se je vršil dobro obiskan 34. redni letni občni zbor v klubovem lokalu v gostilni »Zlati konj«, Veitrijnska ulica, Maribor.

Na občnem zboru so bile po delegatih zastopane podružnice Meste, Trbovlje, Studenci in Pobrežje pri Mariboru. Podružnici Zagorje in Hrastnik sta poslali pismena poročila in pozdrave,

ostale podružnice niso poslale ne delegatov in ne pismenih poročil.

Navzoč je bil tudi s. Stanko kot delegat Zveze delavskih kulturnih in športnih društev »Svoboda« v Ljubljani, pri kateri je Centrala del. kol. včlanjena s svojimi podružnicami.

Po poročilu funkcionarjev centralnega odbora je govoril delegat »Svobode« iz Ljubljane. V obširnem govoru je tolmačil pomen delavskih športnih in kulturnih društev za delavstvo in njegovo izobrazbo. Poudarjal je, da je le od izobrazbe in jeklene solidarnosti delavstva odvisna njegova bodočnost.

Nadalje je poročal o predpripravah za delavsko olimpijado na Dunaju, ki se bo vršila meseca julija t. l., katere bi se naj udeležilo kolikor mogoče veliko število delavstva in njegovih športnikov iz naše države. Govor delegata je odzval med navzočimi kolesarji veliko odobravanje in dobro razpoloženje.

Sledila so poročila in predlogi delegatov podružnic, ki so povzročili precej živahno daljšo debato in prerekanje, posebno radi predlagane spremembe bivešega kolesarskega pozdrava »All Frei«.

Predlagani so bili pozdravi »Družnost, Živel, Delu čast in oblast!« itd. — Končno je bil sprejet predlog centralnega tajnika, da se enostavno prevede stari pozdrav v slovenščino »Prostost«.

Pri volitvi odbora so bili soglasno zopet izvoljeni večinoma bivši funkcionarji z bivšim 30 letnim in častnim predsednikom sodrugom Košuta Leopoldom, ki je bil med ustanoviteli tega društva in ki je kot predsednik 30 let uspešno skozi vse težke čase vodil in vodil društvo do današnjega dne. Ob tej priliki mu je odbor odkril in razvesil njegovo povečano sliko v društvenem lokalu. Obenem so mu izrekli čestitke vsi navzoči delegati in člani centralnega odbora ter najmlajši kolesar, sedemletni Bučar Lojze. Ginja se je sodrug predsednik Košuta zahvalil za njemu izkazano priznanje in izrečene čestitke ter obljubil, da bo tudi vnaprej z vsemi močmi delal za napredek in razvoj del. kol. društva.

Občni zbor je potrdil tudi spremembo pravil, da more del. kol. društvo gojiti tudi šport motociklistov.

Mariborska podružnica »Svobode« deluje tudi po občnem zboru zelo agilno. Pevski odsek bo imel od 1. maja redno dve vaji na teden. Po občnem zboru so se vršila sledeča predavanja: 27. marca o modernem parniku (s skiopt. slikami, pred. s. Teplý), 1. aprila o Švici (s skioptičnimi slikami, predaval sodrug Teplý), 8. aprila o novem Dunaju in njegovih socialnih ustanovah (s skioptičnimi

slikami, predavatelj s. Teplý), 15. aprila pa je zopet nastopil s. Golouh, ki je govoril o Dostojevskem in Tolstemu. Tedenski diskusijski večeri postajajo zmeraj živahnejši; obisk je na njih še prav tako številan, kakor je bil v začetku; na občo željo seminaristov se bo tečaj podaljšal do srede maja.

»Ornus«, S. Paolo, Argentinijska.

Naše društvo »Ornus« ima poleg številnih odsekov tudi knjižnico. SKD. »Ornus« je neodvisna organizacija slovenskih delavcev v S. Paolu, ustanovljena leta 1928. Njen namen je podpirati in vzgajati članstvo na gospodarskem in prosvetnem polju, seznanjati slov. priseljence z njegovimi slov. zaslužnimi močmi, posebno z našim velikim Iv. Cankarjem, ki je tako pogumno znal čistiti blato izpod nog slovenskemu delovnemu narodu in z vso obzirnostjo metati v obraz raznim »rodoljubom«.

Društvo je moralo prestati mnogo napadov od strani tukajšnjih nasprotnikov delavstva.

Posledica tega je bila, da si je društvo v teh bojih pridobilo širši krog simpatizantov, kar je najlepše pričala do danes najbolj obiskana društvena prireditelja na zadnji Silvestrov večer.

Veseli smo »Svobode« in knjig Cankarjeve družbe, ki vplivajo tu kakor dež na suho zemljo.

Odbor.

Hrastnik 1. Občni zbor podružnice Hrastnik 1. (rudarji) se je vršil v nedeljo, dne 15. marca t. l. dopoldne. Navzočih je bilo 28 članov. Poročila so podali s. Malovrh Karl kot predsednik, s. Komlanc kot tajnik, s. Ivan Urlep kot blagajnik in s. Mayer kot revizor. Članov je imela podružnica, ki je obnovila svoje delo šele v avgustu 1930, na dan občnega zbora 34. Imela je 4 odborove seje in 1 članski sestanek. Pevski odsek (28 članov) je imel 4 koncerte (2 v Hrastniku, 1 na Dolu, 1 v Trbovljah) in nastop na skupnem koncertu v Celju. Dramatični odsek je vpriporil burko: Davek na samce. Blag. stanje je ugodno. Knjižnica ima 134 knjig. Podružnica bo priredila serijo predavanj, ki prično 21. marca. Predavali bodo ss. Klopčič Mile, Uratnik Filip, Kristan Cvetko in drugi. Izvoljen je bil sledeči novi odbor: s. Karl Malovrh, predsednik; s. Anton Špitaler, namestnik; s. Karl Komlanc, tajnik; s. Anton Jagodič, namestnik; s. Ivan Urlep, blagajnik; s. Maks Herzog, namestnik; s. Gvido Urlep, knjižničar; s. Ferdo Verdag, namestnik; s. Alojzij Kašner, arhivar; ss. Mayer Fr. in Komlanc Viljem, revizorja. Po volitvah je imel zastopnik centrale s. Cv. Kristan iz Ljubljane krajše predavanje o pome-

nu delavske izobrazbe. Sklenilo se je izpopolniti knjižnico, razširiti še bolj list »Svoboda« in začeti, kot že omenjeno, s predavanji.

Hrastnik II. Občni zbor podružnice »Svobode«, Hrastnik II. (steklarji in kemični delavci), se je vršil v nedeljo, dne 15. marca t. l. pop. Navzočih je bilo 11 članov. Poročila so podali s. Joško Kosmos kot predsednik, s. Joško Jager kot tajnik, s. Beutl kot blagajnik, dalje zastopniki pevskega in dramatičnega odseka ter knjižnice. Podružnica ima 33 rednih članov; imela je 1 članski sestanek. Pevski odsek ima 35 članov in je priredil po 1 koncert v Hrastniku in Trbovljah ter sodeloval na koncertu v Celju. Priredil je poleg izletov v Trbovlje in Celje še samostojen izlet na Jesenice, Boh. Bistrico in Bled. Dramatični odsek je imel v letu 1929 4 igre v Hrastniku in 3 gostovanja; v letu 1930 je vprizoril 3 igre: Radikalna kura (2 predstavi), Srenja in Scapinove zvijače (po 1 predstava). Knjižnica ima do 80 slov. in 100 nemških knjig. Ta se bo sedaj reorganizirala. Podružnica pripravlja tečaj za računstvo in knjigovodstvo ter predavanja. Blagajniško stanje podružnice in odsekov ugodno. Na občnem zboru je bil kot zastopnik Centrale s. Cvetko Kristan. Izvoljen je bil sledeči odbor: s. Puffler Karol, predsednik; s. Kosmos Joško, namestnik; s. Jager Josip, tajnik; s. Maurer Viljem, namestnik; s. Beutl Franc, blagajnik; s. Lanegger Anton, namestnik; s. Puffler Ernest, knjižničar; s. Pfeifer Martin, arhivar; s. Gačnik Hinko in s. Kellner Alojz, revizorja. V odbor za nabiranje članov za Cankar, družbo so bili izvoljeni ss.: Franc Beutl, Josip Jager in Karol Puffler.

»Svoboda« v Zalogu si je na svojem zadnjem občnem zboru izvolila sledeči odbor: predsednik Kočar Josip, mizar; podpredsednik Klemenc Jakob, vpok. železničar; tajnik Kos Ivan, kurjač; blagajnik Skuk Jakob, železničar; odborniki: Majeršič Maks, železničar, Klavs Ivan, železničar, Čermel Peter, Mehle Miha, Intihar Fr., delavec; namestnika: Šmajdek Franc, železničar, Sešek Anton, kemik; kontrola: Sober Ivan, železničar, Bizjan Ivan, čevljar, Sevšek Franc, delavec.

»Svoboda« v Studencih pri Mariboru priredi dne 24. maja veliko tombolo in veselico. Čisti dobiček je namenjen za fond za dunajsko olimpijado. Dobitki so sledeči: I. tombola: kuhinjsko pohištvo (Din 2500); II. tombola: Opel kolo (Din 1800); III. tombola: prašič (Din 1000); IV. tombola: otomana (Din 800); V. tom-

bola: vreča moke 00 (Din 220) in 400 drugih lepih dobitkov. Svira železničarska godba iz Graza. Predprodaja tombolskih kart pri g. Ruslu v Studencih in pri članih.

»Svoboda« v Trziču je imela svoj redni občni zbor 15. marca. Po poročilu odbora je v preteklem poslovnem letu podružnica priredila 3 igre in 2 veselici. Odborovih sej je bilo 20. Dopisov se je sprejelo 70, odposlanih 76. Poročila vseh odbornikov je občni zbor soglasno odobrila. V novi odbor so bili izvoljeni večinoma dosedanjí odborniki in sicer: predsednik Sova Stanko, tajnik Kristofek, blagajnik Novak Joško, odborniki: Smole Karl, Lotrič Anton, Pintar Jožko, Kosmač Ivan, Tišler J., Urbančič Hinko; nam. predsednika Mezik Janko, namest. tajnika Demšar Kati, nam. odbornikov: Ahačič Peter, Hočevnar Jože, Kristofek Slavko, Jež Alojz, Mrak Herman, Purgar Franc. V nadzorstvo so bili izvoljeni: Snoj Hinko, Stegnar in Smole Mara. Zastopnik centrale s. Moretti je v svojem govoru poudarjal predvsem potrebo, da se dvigne število članstva, da člani redno izpolnjujejo članske dolžnosti in da širijo revijo »Svoboda«. O bodočem delovanju podružnice se je razvila prav živahna debata. Tako pričakujemo pozivljenega delovanja podružnice.

»Svoboda« v Gorjah pri Bledu. Občni zbor podružnice »Svobode« v Gorjah pri Bledu se je vršil dne 29. marca t. l. v društvenih prostorih v Zadrudnem domu v Gorjah. Od 18 članov navzočih 13. Poročila so podali predsednik s. Franc Kogoj, tajnik s. Andrej Prešern in blagajnik s. Ivan Repe. Seji sta se vršili 2. Knjižnica ima 608 knjig in 50 obiskovalcev. Izposojenih v letu 1929 — 878, v letu 1930 pa 842 knjig. Tamburaški odsek ima 8 članov in je imel 180 vaj in 6 nastopov. Vaje so redno trikrat tedensko. Dramatični odsek ima 8 članov in je gostoval z »Veležo« 25. maja 1930 na Jesenicah. V letu 1931 se vrše redna skioptična predavanja; doslej 2, obisk 50 in 70 oseb; predavatelj s. Čufar Tone iz Jesenic. Premoženje: knjižnica in tamburaški inštrumenti. Silvestrov večer 1929 prepovedan; veselica se je vršila 6. aprila t. l. Cankarjeva družba ima 76 članov. Gibanje in delovanje z ozirom na lokalne razmere zelo dobro in se še vidno boljša. Novi odbor sledeči: predsednik s. Franc Kogoj, namestnik s. Jakob Vodnou, tajnik s. Andrej Prešern, namestnik s. Anton Ambrožič, blagajnik s. Ivan Repe, namestnik s. Miho Repe, knjižničar s. Andrej Prešern, namestnica s. Ivanka Kapusova; pregledovalca ra-

čunov s. Jakopič Martin in s. Regina Uraničeva. Centralni zastopnik s. Svetko Kristan je dal smernice za nadaljnje delo.

Občni zbor »Svobode« v Ptuj se je vršil 26. marca pri precejšnji udeležbi. Ptujška »Svoboda« je postala zlasti v zadnjem letu silno aktivna. Obsega dramatični odsek, ki je priredil dve uspeši predstavi v mestnem gledališču, dalje tamburaški in kolesarski odsek ter lepo urejeno knjižnico. Predavanja so se vršila pod okriljem prosvetnega odseka Delavske zbornice, obiskovali pa so jih večidel samo »Svobodaši«. Pri volitvah so bili izvoljeni: predsednik Franc Gabrijel, podpredsednik Matevž Šmit, tajnik I. Roman Jagušič, tajnik II. Mirko Bezjak, blagajnik I. Franc Korpar, blagajnik II. Josip Černezel, odborniki: Fr. Ljubec, Franc Širec, Ivan Znidaršič; v kontrolo: Štefan Andrić in Štefan Matjašič. Obenem je bilo izvoljeno tudi predsedstvo posameznih odsekov, in sicer: v prosvetni odsek Franc Gabrijel, Franc Korpar, Matevž Šmit, Anton Podlaha, Franc Širec; v dramatični odsek: Roman Jagušič, Mirko Bezjak, Marija Korpar, Josip Podbreznik, Franc Gabrijel, Franc Tomanič; v predsedstvo knjižnice: Rezačka Gabrijel in Roman Juršič; kolesarski odsek: Janko Drevenšek, Miha Golob, Franc Korpar in Franc Ljubec; za tamburaše: Otmar Juršič.

Podružnici se je priključil kot pevski odsek delavsko pevsko društvo »Na-

prej«. Po volitvah se je vnela živahna debata o bodočem delu. Odslej bo podružnica sama prirejala predavanja, razen tega pa bo ustanovila tudi športni odsek. Za izpolnitev knjižnice je občni zbor votiral več tisoč dinarjev. (Op. uredništva: Ker ima Centrala »Svobode« pregled vseh novejših socialnih del iz domače in tujih književnosti, naj se obrne podružnica nanjo, da ji nakupi knjige!). Lepo uspeli občni zbor so zaključili tamburaši in pevci s pesmijo »Zdravi, hrabri bojevniki...«

»Svoboda« v Guštanju je imela občni zbor 11. aprila. Delovanje podružnice se je omejevalo le na izdajanje knjig iz bogate podružnične knjižnice. Ta knjižnica šteje 1024 nemških leposlovnih, okrog 300 nemških znanstvenih ter okrog 300 slovenskih leposlovnih knjig. Knjižnica je urejena na najmodernejši način; kako pridno jo delavstvo obiskuje, se vidi iz tega, da je bilo na dan občnega zbora izposojenih 446 knjig. Občni zbor je sklenil, da bo skušal obnoviti tamburaški odsek, ker ima podružnica na razpolago 11 instrumentov. Razen tega pa bo prihodnjo sezono prirejala redna predavanja. V odbor so bili izvoljeni sledeči sodrugi: predsednik Luka Juh, podpredsednik Anton Godec, tajnik I. Franc Lepko, tajnik II. Martin Gutnik, blagajnik I. Matevž Vavče, blagajnik II. Ivo Kragelnik, knjižničar Anton Čop, odbornik Feliks Hetzel. V kontrolo: Ivo Wankmüller, Jožef Pumpernik in Jakob Slanič.

DRAMATIKA

Delavski oder »Svobode« v Ljubljani bo v nedeljo, 10. maja, gostoval v Starem trgu pri Rakeku. Uprizoril bo Cankarjevo dramo **»Jakob Ruda«**. 16. maja jo bo igral v Ljubljani v dvorani Delavske zbornice. To je prva igra, ki jo pri Delavskem odru režirajo in igrajo res sami ročni delavci. Tega ne omenjamo radi kakega nerazpoloženja proti intelektualcem. Nasprotno. Želimo si njihovega sodelovanja. Žal nam je, da vsak akademik sodeluje pri nas tako malo časa: režira eno igro, privede kake nove igralke in igralce, potem pa gre. Izgovor se vedno najde. Saj vemo, da je treba akademiku mnogo študirati in pesniku mnogo misliti, a tudi mi delamo vsak dan

najmanj po osem ur in vendar najdemo še časa za delavski oder. Res, imamo v Ljubljani nekaj intelektualcev, pisateljev in pesnikov, vendar jih prav malo sodeluje v »Svobodi«. Ali pa sodelujejo samo na obroke. Če bi redno sodelovali, bi lahko Delavski oder žele večje uspehe. Pa tudi tako bo šlo. Se bomo tem bolj potrudili sami.

»Prisega o polnoči« na Jesenicah. 29. marca t. l. je uprizoril dramatični odsek jeseniške »Svobode« v Zadržnem domu na Savi znano igro Manice Komanove »Prisega o polnoči«. Dasi je motiv te igre, ki nam opisuje nesrečno ljubezen na vasi, ki se ji protivijo starši, že pre-

cej vsakdanji in obrabljen, nam vendar prikazuje kos življenja na naši vasi.

Če je jeseniška »Svoboda« že pri »Dveh bregovih« podala težko stvar dobro, je uprizoritev te narodne igre popolnoma uspela. Vsi prizori so bili odigrani dobro, tako da se je mogel gledalec povsem uživati. Zlasti so uspeli: Marko (s. Škerlj), Koritnik (s. Ivan Toman), Anka (s. Silva Omanova), Požar (s. Stravs), Lovrinka (s. Weissova) in Pavla (s. Vodnova). Tudi ostali igralci so prav dobro rešili svojo nalogo, čeprav so imeli le manjše vloge.

Dobro je bilo zlasti drugo dejanje, konec zadnjega dejanja pa je naravnost presenetil. Način govora — v dialektu —

je bil v skladu z delom, želel bi si v tem oziru samo malo več doslednosti. Vsak igralec bi moral namreč v vsej igri ohraniti isti način govora. Inscenacija s. Toneta Čufarja je bila zelo dobra, režija s. Škerlja izborna. Dvorana je bila napolnena polna, med pavzami je sviral kovinarski orkester.

Še nekaj besed o publik! Z njo je zmeraj in povsod križ! Med njo jih je bilo nekaj, ki so se prišli zabavat; v tem oziru bo treba še precej vzgoje, da se bo znala vsa publika uživati v komad na odru in da se ne bo ob žalostnih prizorih — smejala.

Igro so ponovili 12. aprila.

—on—

DELAVSKA PESEM IN GLASBA

Richard Fränkel:

Delavska pevska društva in delavske organizacije.

V glavnem organu avstrijskih delavcev je bil pred kratkim objavljen članek predsednika avstrijske zveze delavskih pevskih društev, Rich. Fränkla, o odnosu delavskih pevskih društev do delavskega gibanja, ki ga radi aktualnosti ponatiskujemo.

T. M.

V začetkih delavskega pevskega gibanja so prireditvam delavskih pevcev prisostvovali vsi vodilni sodrugi. Niti enega od stare garde ni manjkalo pri znamenitih prireditvah delavske pevske zveze. Od takrat pa je postalo gibanje mogočno in že dolgo ne potrebuje več privlačne sile delavske pesmi.

Vendar bi se tudi tej kulturni panogi morala posvečati ista pozornost, kakor jo uživa danes telesnovzgojna kultura. Slednjo znamo ceniti tudi mi pevci, vendar se radi nje ne sme zanemarjati duševne kulture. Delavski pevci se slej ko prej, ob vsakem času in ob vsaki priliki, stavljajo v službo gibanja. Vendar je nastal v našem pevskem gibanju nek zastoj, ki se ne dá opravičiti samo z gospodarsko krizo. Vemo sicer, da vsakogar ne zanimata petje in glas-

ba, vendar bi ne mogli razumeti, če bi kdo trdil, da med tolikimi tisoči pristašev ne najde dosti ljudi, ki bi si jih pevska društva mogla pridobiti kot nove moči. Tu manjka najbrž dobre volje in agitačne sposobnosti, da se poživijo pevska društva.

Isto velja tudi za obisk prireditev delavskih pevskih društev. Tukaj bi morali vodilni sodrugi v strokovnih organizacijah z dobrim vzgledom pokazati pot. Če bodo ti posečali naše prireditve, potem tudi ostali člani ne bodo izostali. Večina delavskih pevskih društev danes že more nuditi, kar je vredno poslušati. Izpopolnjevanje zborovskih udruženj do umetniške kakovosti, bo funkcionarjem dokazalo, da se delavski pevci nahajajo na poti k dovršenosti.

Če ne bomo skrbeli, da se bodo delavska pevska društva osveževala s pritokom vedno novih moči in če jim ne zagotovimo potrebnega poslušalstva, potem je njihov trud, vzgojiti delavstvo k sprejemanju čistega umetniškega užitka in k razumevanju novih umetniških smeric, popolnoma zaman. Potem bodo naša pevska društva zopet padla na stopnjo nekdanjih pevskih omizij, v zastarelo primitivnost, »samo da je lušno«. To preprečiti bi morala biti ena izmed glavnih naših nalog. Naloga gibanja je vendar, vzgojiti delavca v treznega, zaved-

nega in razmišljajočega človeka in takemu človeku se mora nuditi tudi možnost umetniška užitka. Delavski simfonični koncerti na Dunaju so dokazali, da se tudi v delavskih krogih najde dovolj ljudi, ki so dostopni pravi umetnosti. Vendar more le razmeroma majhen del delavstva biti deležen teh umetnostnih užikov. Mogoče pa je ta krog znatno razširiti, če bi se ljudje opozorili, da hoče precejšnje število delavskih pevskih društev v večjih mestih, zlasti na Dunaju, s svojimi nastopi posnemati simfonične koncerte. Žal, je pa še v mnogih glavah — ki se ne morejo prištevat ravno k omejenim — vkoreninjeno staro naziranje o pevcih, »ki ga nekaj prenesejo« pri običajnih omizjih. O tem, da je nastopila nova doba, doba treznih glav in resnih stremeljenj, ve le malo naših prištešev.

Funkcionarji bi morali prireditve pevskih društev obiskovati, da na ta način vsej javnosti pokažejo, da smatrajo te koncerte za važen vzgojni faktor. Še besedico o gmotnem podpiranju delavskih pevskih društev: tukaj moramo predvsem nastopiti proti navadni krilatnici: »društvo, ki se ne more samo vzdrževati, ni vredno, da obstoji.« Naj se vendar enkrat resno pomisli, kake dolžnosti mora izpolnjevati član delavskega pevskega društva: ne glede na redno posečanje pevskih vaj, brez ozira na vremenske prilike in utrujenost, pomeni tudi vsako sodelovanje pri raznih delavskih prireditvah za pevce občutne denarne obremenitve. Te včasih daleč presegajo »honorar«, ki ga tu in tam po dolgem sem in tja dobijo od prirediteljev za svoje sodelovanje. Večina naših pristašev se ne zaveda, da nabava notnega materiala, glasbila in učitelj tudi nekaj stanejo, zato ne morejo razumeti, zakaj bi se pevsko društvo ne moglo vzdrževati samo s svojo članarino.

Priznamo, da je nekaj okrožnih organizacij, ki izdatno podpirajo svoja pevska društva. Vendar bi moralo biti to v vseh okrožjih in krajih. Poleg tega bi se pa morala razviti tudi agitacija za pridobivanje članov in za čim obilnejše obiskovanje prireditev pevskih društev, da

jih s tem ohranimo pri življenju in podpiramo njih razvoj.

Pevski koncert »Svobode« v Rogaški Slatini.

Dne 6. aprila 1931 je naš mladi odsek doživel svoj že tako zaželeni I. pevski nastop. Saj je komaj kratek čas, ko so začeli vaditi svoja že po delu izmučena grla z željo, da tudi iz njih zadoni mogočna delavska pesem. Reči moramo: častno so pokazali, kaj zmorejo v skupnosti. V pesmi se tolažite in upate v boljšo bodočnost. Kolikokrat pridete od dela izmozgani, uničeni, ko garate ves dan, da preživite svojo družino in sebe. In vendar ste se stalno udeleževali svojih pevskih vaj.

Bili ste za Vaš trud, za Vašo požrtvovalnost poplačani s tem, da ste peli dvorani, ki je bila do zadnjega kotička zasedena.

Zeli ste pri vsaki pesmi splošno odobravanje. Največ odobravanja je doživela ruska narodna »Dvanajst razbojnikov«, ki jo je moral zbor ponoviti.

Vse pesmi je zbor podal častno. To je predvsem zasluga pevovodje g. Fischerja, ki ves svoj prosti čas žrtvuje odseku in sicer brezplačno.

Za prvi koncert nismo mogli izpolniti programa z večino delavskih pesmi, a v bodoče bodo na naših koncertih prevladoval delavske pesmi. Predavanje je bilo jako dobro naštudirano in po delavcih pozdravljeno. Samo nekaterim drugim ni bilo po godu.

Še več požrtvovalnosti bo treba, sodrugi, za »Svobodo«, da se bomo vsi vedno udeleževali vseh sestankov in prireditev. Več nas bo, večje uspehe bomo dosegali. Kako dobro je za vsakega sodruga, ki svoj proti čas žrtvuje za kulturno in strokovno organizacijo, s katero si bo izvojeval boljši življenjski obstoj. Sodrugi! Svobodaši! Čvrsto naprej z Aškerčevim geslom: Mi vstajamo, a Vas je strah. Svobodaš.

PS. Pošiljamo tudi 100 Din za tiskovni sklad, ki jih je moral plačati neki trgovski potnik zato, ker je na naša vabila za koncert prilepil svojo reklamo.

Kaj si v tem mesecu storil za »Svobodo«?

Podružnice, podpirajte list z rednim obračunavanjem članarine!

PRIJATELJ PRIRODE

»Prijatelj Prirode«, delavska turistična organizacija se vedno lepše razvija po vsem svetu in v naši državi. Ta razvoj ni vseh nekaterim ljudem, ki ne razumejo delavskih teženj. Tako so n. pr. v Jugoslaviji sklenili, da ne sprejmejo »Prijatelja Prirode« v Zvezo planinskih društev Jugoslavije. Sprejeli pa so mnogo manjša društva. »Prijatelj Prirode« je edina turistična organizacija, ki je razširjena po vsej Jugoslaviji. Vse druge se omejujejo na posamezne pokrajine. In vendar ga gospodje ne sprejmejo v zvezo vseh planinskih društev, da bi »Prijatelj Prirode« ne bil deležen ugodnosti po planinskih kočah drugih društev.

Sedaj smo pa dobili iz sosedne Avstrije obvestilo, da so meščanska planinska društva odpovedala vse ugodnosti in svojih kočah »Prijatelju Prirode« kljub temu, da je »Prijatelj Prirode« v Avstriji s svojimi 100.000 člani najmočnejša turistična organizacija v Avstriji. Z ozirom na ta sklep avstrijskih meščanov je »Prijatelj Prirode« povečal svoje delo in agitacijo. Tudi mi pokažimo, da znamo sami ustvariti močno delavsko turistično zvezo brez vsake tuje pomoči.

»Prijatelj Prirode« v Trbovljah. Leto dni je preteklo, odkar smo se prvič sestali s člani »Prijatelja Prirode«. Že prej smo nekateri posvetili ves prosti čas turistiki, a vendar do pravega razmaha ni prišlo. Šele, ko smo spoznali ustroj turističnega društva »Prijatelj Prirode«, smo začeli intenzivno delovati v tem smislu. V začetku so delavci bolj od strani gledali ves pokret, a so kmalu spoznali, da spadajo vanj. Mnogo so k temu pomagali sodrugi iz Zagreba, Maribora, Ljubljane in Hrastnika, ki so nam pokazali, kako naj delavec izkoristi svoj prosti čas. Prirejali smo izlet za izletom. Pri vsakem izletu smo pridobili novih članov in somišljenikov. Še večjega pomena kot število, je dejstvo, da smo priredili večino izletov skupno z drugimi, največ z Hrastničani in Zagrebčani. Tu se je videlo, da solidarnost med delavci še ni popolnoma zamrla. Od prvega izleta 23. febr. 1930 pa do danes smo priredili skupno 52 izletov, od teh je bilo 14 smučarskih. Kljub hudi krizi, ki vlada v naših revirjih že 1 in pol leta, napredujemo stalno na članstvu in ugledu med delavstvom. V nedeljo, 3. maja t. l., bo imela naša podružnica svoj 1. redni občni zbor ob 9. uri dopoldne v dvorani Delavskega doma v Trbovljah. Upamo, da

bo šel novi odbor s podvojeno silo na delo, da pridobimo slehernega delavca in delavko za naš pokret. Le zdravi in zavedni proletarci, ki se krepijo v svojem prostem času v prosti naravi, bodo znali pridobiti delavstvu ono moč in ugled, ki jim po vsej pravici pripada. Torej, na delo! Ven v prosto naravo! Bodočnost je naša.

»Prijatelj Prirode« je v Dravski banovini že precej razširjen. Prvemu društvu v Mariboru se je pridružilo koncem 1929 društvo v Ljubljani, sledila je 27. julija 1930 podružnica v Hrastniku, 28. sept. 1930 pa podružnica v Trbovljah. Ustanovila se je 26. aprila podružnica na Jesenicah, v kratkem pa se ustanovi podružnica v Celju. Vse podružnice živahno delujejo in prirejajo izlete, predavanja itd. Nekatere so imele letos že občni zbor kot Hrastnik (12. IV.), Maribor in Ljubljana, druge ga pa bodo še imele. Bliža se zopet poletna sezona izletov in »Prijatelj Prirode« bo imel mnogo dela. Želimo pa o tem delu v našem listu malo več poročil, kakor tudi o delu v lanskem letu. Vsaj vsako četrtnje se javite v svojem glasilu »Svobodi«.

—on—

Delo »Prijatelja Prirode« v Zagrebu nam lahko služi za zgled. Podružnica ima 1030 članov in je priredila lani 5 naravoslovnih predavanj, 8 predavanj članov fotosekcije s projiciranjem slik, 3 koncerte glasbene sekcije, 4 čajanke in 1 zabavo. Na novo je bila ustanovljena mladinska sekcija (naraščaj), ki ima 20 članov. Imela je več obiskov iz Madžarske, Avstrije in Nemčije. Tudi »Detoljub« iz Maribora je posetil Zagrebčane. V inozemstvo je poslala mnogo informacij o naših krajih, zlasti o Plitvičkih jezerih. Izletniška sekcija je priredila 151 izletov s skupno 8002 članoma. Sekcija vodnikov ima 14 članov. Zimskosportna sekcija ima 105 članov in je zelo aktivna. Fotosekcija ima 16 dobrih fotoamaterjev, priredila je uspelo razstavo 160 povečanih slik in lansko leto so njeni člani izdelali 5000 slik. Diletantsko-dramatična sekcija ima 18 članov in nastopa na skoro vseh prireditvah. Imetje znaša Din 33.413. Knjižnica ima 383 knjig in 25 kart-specijalk. — Razpravlja se tudi o gradbi lastnega doma. Vodijo jo ss. Razdrav, Weiss, Fiži, Pardo, Kegler, Marinić, Hegedüs in drugi. Podružnica obstoja 6 let in je imela 1. febr. t. l.

svoj občni zbor. Kakor vidimo, vrši vsled pomanjkanja kulturnega društva v Zagrebu ta organizacija tudi druge kulturne posle.

—on—

»Prijatelj Prirode« v Sarajevu. V 26. poslovnem letu je ta najstarejša podružnica »Prijatelja Prirode« delovala sledeče: Izletniška sekcija je priredila 49 izletov z 907 udeleženci. Torej 6 izletov in 596 udeležencev več kot prejšnje leto. To je pomembno zlasti, ker je bila uknjena znižana vožnja za posameznike in manjše skupine. Peš se je prehodilo 1610 km, z vlakom pa 5911 km. Fotosekcija je začela delovati s podporo Saveza radniških kulturnih i sportskih društava in ima 6 članov. V temni sobi v Radničkem domu je bilo v drugi polovici 1930 izdelanih 544 slik, ki so bile po lastni ceni tudi odstopljene podružnici. Organiziral se bo tudi fotoamaterski tečaj. Podružnica ima Dom ob Boračkem jezeru (glej »Svobodo« I. I, str. 172), h katere mu so lani dokupili velik kos zemljišča. Dom je imel radi večjih investicij lani precejšen primanjkljaj. Za njega upravo je izdelal sedaj s. Pastorek podoben načrt. Dom je že mnogo krat premajhen. Za skupne sobe je bilo nabavljenih letos 33 posteli. Dom sam je vreden Din 110.989.—, inventar v njem Din 31.227.25, drugo imetje podružnice znaša Din 33.495.—, skupno torej Din 175.711.25. Nadzornik Doma je s. Pastorek. Sicer pa vodijo podružnico, ki je

imela svoj občni zbor 22. febr., ss. Južnić, Zemva, Kelena, Milovanović, Volf K. in drugi.

—on—

Propagandni teden »Prijatelja Prirode« je priredila za Jugoslavijo zagreška centrala v dneh 19. do 25. aprila t. l. Njega namen je bil, da se s tem opozori delavstvo na društvo in njegove kulturne cilje. Poleg centrale so vse podružnice v tej dobi priobčevale priložnostne članke, delile letake, prirejale izlete, razstave, predavanja, pridobivale člane itd. Pri nas so nabirale naročnike za »Svobodo« in kakor poziva centrala hrvatsko-srbske podružnice, da morajo redno mesečno dajati poročila o svojem delovanju, izletih, predavanjih itd. v sarajevsko »Snago«, tako bodo slovenske podružnice najmanj četrtletno poročale v »Svobodi« o svojem delu.

—on—

Zveza »Naturfreundov« (Prijatelj prirode) v Češkoslovaški šteje 9313 članov v 98 društvih na Češkem, Moravskem, v Šleziji in na Slovaškem. Društva so razdeljena v 8 žup, od katerih je najmočnejša češka severo-zapadna župa z 31 skupinami. V letu 1930. je bilo polletno turistično gibanje zelo bogato, kajti bilo je prirejenih skupno 4323 izletov, izprehodov in daljših potovanj s 40.829 udeleženci. Zimska turistika izkazuje 509 izletov s 3850 udeleženci. Organizacija ima 12 svojih turističnih koč in 3 okrevališča.

DELAVSKI SPORT

Delavska sportna zajednica proti ligam. Delavska sportna zajednica (Radnička sportska zajednica) v Beogradu je poslala vsem svojim klubom proglas, podpisan od predsednika zajednice s. Golmajerja, v katerem je govor predvsem o državnem prvenstvu v nogometu.

Delavska zajednica stoji na stališču, da bi prej predloga g. B. Simonovića bil škodljiv ne le za male klube, marveč bi bil škodljiv i vsemu našemu sportu. Želja pristašev lig (ligašev) je, pravi manifest, da ustanove delniško družbo za eksploatairanje sporta. To bi bil sistem, ki bi nas brezpogojno dovedel do profesionalizma in do odvajanja dobro situiranih klubov od celote. Ako se osvoji sistem lig, bodo padle vse žrtve, ki jih

je treba nositi za sportno zajednico, odnosno savez, na 420 malih klubov Jugoslovskega nogometnega saveza (JNS), medtem ko bo trideset klubov ligašev uživalo vse privilegije.

Delavska sportna zajednica prosi vse svoje sportne klube, da se izjavijo proti ligam v svojem in v interesu celotnega jugoslovskega sporta.

*

Iz delavskega sportnega gibanja v Jugoslaviji

Ljubljana:

25. III.: Svoboda : Grafika 4 : 2
(2 : 1).

29. III.: Svoboda : Amater (Trbovlje) 5 : 0 (1 : 0).

5. in 6. III.: glej pod Celovec, Hrastnik in Celje.

12. IV.: Primorje rez. : Svoboda 11 : 0.

Svoboda rez. : Korotan 3 : 2.

Ilirija : Hermes 3 : 2 (0 : 1).

Ilirija rez. : Hermes rez. 2 : 1.

Jesenice:

5. IV.: KAC (Celovec) : Svoboda 4 : 4.

6. IV.: Svoboda : KAC (Celovec) 7 : 1.

12. IV.: Svoboda : Borec 7 : 2 (5 : 0).

Zagorje:

12. IV.: Retje (Trbovlje) : Zagorje 3 : 2 (2 : 0).

Trbovlje:

22. III. Svoboda (Ljubljana) : Amater 2 : 2 (2 : 1).

5. IV.: Amater : Doberna 3 : 0 (2 : 0).

Rudar (Hrastnik) : Retje 0 : 11 (0 : 6).

12. IV.: Grafika (Ljubljana) : Amater 3 : 1 (0 : 1).

Hrastnik:

5. IV.: Svoboda (Ljubljana) jun. : Hrastnik 1 : 4 (1 : 1).

12. IV.: Ilirija rez. (Ljubljana) : Hrastnik 2 : 1.

Celje:

22. III.: SK Celje : SK Olimp 1 : 4 (1 : 4).

5. IV.: Atletiki : Svoboda (Ljubljana) I. b 4 : 2 (2 : 2).

Šoštanj:

12. IV.: Olimp (Celje) : Šoštanj 1 : 1 (1 : 1).

Maribor:

22. III.: Maribor : Svoboda 7 : 2 (4 : 0).

25. III.: Maribor rez. : Svoboda 3 : 1 (1 : 0).

29. III.: Železničar : Svoboda 4 : 0 (1 : 0).

5. IV.: Železničar (Zagreb) : Železničar 6 : 2 (3 : 2).

5. IV.: Železničar rez. : Svoboda 4 : 0 (1 : 0).

6. IV.: Rapid rez. : Železničar rez. 5 : 2 (1 : 1).

12. IV.: Rapid : Svoboda 8 : 0 (4 : 0).

Maribor : Železničar 1 : 1 (1 : 1).

Maribor rez. : Železničar rez. 1 : 3.

Zagreb:

22. III.: Železničar : Grafičar 3 : 1 (0 : 0).

29. III.: Concordia : Železničar 2 : 3 (2 : 1).

5. IV.: Pekarski SK : Olimpia 1 : 2.

Novi Sad:

5. IV.: Concordia (Zagreb) : Radnički 6 : 1 (1 : 1).

Vel. Bečkerek:

22. III.: Vojvodina : ŽSK 2 : 0 (0 : 0).

29. III.: Radnički : Jedinstvo 3 : 2 (2 : 0).

Borac : ŽSK 4 : 0 (2 : 0).

Vel. Kikinda:

22. III.: Kosovo : Radnički 5 : 0 (2 : 0).

Subotica:

22. III.: Bačka : Poštari 8 : 2 (5 : 1).

29. III.: Sokol : Žak 3 : 2 (0 : 1).

SMTC : Sportklub 2 : 0 (2 : 0).

Sand : Poštari 5 : 1 (3 : 0).

13. IV.: ŽAK : El. Centrala 2 : 1 (1 : 0).

Poštari : Sportklub 0 : 2 (0 : 2).

Sarajevo:

19. III.: Hajduk : Sašk 0 : 0.

22. III.: Slavija : Železničar 5 : 0 (4 : 0).

12. IV.: Sloga : Hajduk 3 : 0 (2 : 0).

Beograd:

22. III.: Jugoslavija : Grafičar 5 : 0 (0 : 0).

29. III.: Jedinstvo : Grafičar 1 : 0 (0 : 0).

Železničar : Balkan 1 : 1.

Gvozdar : Buchinost 1 : 0.

Niš:

12. IV.: Josif (Leskovac) : Grafičar 4 : 0.

Kragujevac:

29. IV.: Slavija I. : Radnički I. 2 : 3.

Slavija rez. : Radnički rez. 2 : 1.

12. IV.: Obilić : Radnički 2 : 2.

*

Gostovanja v inozemstvu:

Celovec:

5. IV.: KAC : Svoboda (Ljubljana) 4 : 3 (1 : 1).

6. IV.: Rapid : Svoboda (Ljubljana) 4 : 2 (0 : 3).

*

Priloge na Olimpijado.

Vsi odseki za Olimpijado so začeli zdaj z največjim delom za pripravo splošne Olimpijade. Tudi Vestnik Olimpijade izhaja zdaj tedensko in je do 11. aprila t. l. izšlo že 27 števil. — **Tiskovni oddelek** je imel svojo sejo, na kateri je odobril olimpijske znake, ki bodo različni za otroke in za odrasle. Tudi bodo posebni znaki za udeležence in posebni za simpatizerje. Ločili se bodo po barvah. Cena znaka za simpatizerje bo S 0.50 (Din 4.—). — **Za prispevek** Din 70.— bodo dobili vsi udeleženci brezplačno vodnike po slavu in spored Olimpijade, dalje slavnostni znak, slavnostni izkaz in prost vstop na vse prireditve. —

Slavnostni spreved bo ena najpomembnejših prireditev Olimpijade sploh. Računa se na 100.000 udeležencev in spreved bo tako sestavljen, da pojde od Freiheitsplatzja preko Ringa pred Rathausom in parlamentom do stadiona. Motociklisti in kolesarji bodo otvorili spreved in sledile bodo skupine pešcev. Poseben spreved otrok se bo vršil od Rathausplatzja, kjer se bo vršila manifestacija dopoldne, do Schwarzenbergplatzja. — **Oficijalna otvoritev** bo 19. julija t. l. ob pol 12. uri dopoldne v Apollo-Theater. — **Slavnostne priredbe za Olimpijado** bodo sledeče: 23. julija t. l. bo v dvorani Musikvereina zborovski koncert, 24. julija t. l. bo v veliki dvorani Konzerthausa telesno - kulturna akademija dunajskega delavskega telovadnega društva; na večer istega dne se vrši v Apollo-Theatru akademija za inozemce in 26. julija t. l. dunajski glasbeni večer. 22. julija se vrši na Rathausplatzu velik mladinski koncert in 24. julija pa veliki pevski koncert s 4000 pevci na Heldenplatzu. V sredo, 22., in v soboto, 25. julija, pa slavnostna razsvetljava Rathausa in vodnjaka Hochstrahlbrunnen. — Tudi **delavski reditelji in strelci** bodo tekmovali na Olimpijadi. — **Z zadoščenjem** javlja 25. številka Vestnika Olimpijade z dne 28. marca t. l., da se udeležijo Olimpijade tudi **Jugoslavija** s 300 udeleženci ter **Ukrajinci iz Poljske**, kjer je veliko zanimanje za Olimpijado in odkoder pride večje število sportnikov na Olimpijado. — **Razstava »Sport in človek«**, ki jo bo sredi aprila 1931 otvorilo avstrijsko prosvetno ministrstvo na Dunaju z materijalom iz draždanske higijenske razstave, bo ostala odprta do Olimpijade, da si jo morejo ogledati udeleženci Olimpijade. — **Vozne olajšave** na podlagi slavnostnega izkaza (Festausweis), in sicer 25%, veljajo za potovanje tja od 15. do 26. julija, za vrnitev od 19. julija do 9. avgusta t. l. Ta izkaz da tudi pravico do brezplačnega privatnega ali skupnega stanovanja za dobo

od 19. do 26. julija t. l. (razen hotela). — **Zadnji čas** je, zagotoviti si dopust za Dunaj in začeti varčevati. — Tudi iz **Palestine** pride kakih 100 udeležencev od delavske sportne zveze »Hapoel«. Že sedaj je na poti 9 delavskih kolesarjev preko Marseilla, Francije, Belgije in Nemčije v Avstrijo. Kmalu se poda na pot še druga skupina motociklistov. — **Nogometaši in troboj**. Poleg nogometnih tekem morajo izvesti nogometaši še nogometaški troboj, in sicer tek na 100 m po progi, posuti s pepelom, metanje žoge v daljave in suvanje žoge s strelom v gol. Opreme nogometaške. Dosegljivih točk 100. — **Dunajski težkoatleti** pridno vežbajo za vaje množic. Teh vaj se bo udeležila tudi sportna sekcija republikanskega Schutzbunda. — **Najnižji dosegljivi rezultati za skoke** v lahki atletiki so bili določeni sledeče: za sportnike: skok v višino, boj posameznikov 1.60 m, desetetroboj 1.40 m; skok v višino s palico pri posameznikih 3 m; pri desetetroboju prosto; za sportnice: skok v višino, boj posameznikov 1.30 m, troboj 1.10 m. — Delavske sportne organizacije vrše po raznih radiopostajah **predavanja o Olimpijadi**. Za one udeležence Olimpijade, ki ne želijo niti privatnega brezplačnega skupnega ležišča, je **prijavnina Din 35.—**. — **Glavni tekmovalni prostor** štabljona je dogotovljen. Krasno igrišče za nogomet obdaja 400 metrov dolga proga za tek. — **43 izletov in 60 vodstev** je pripravljenih za dni pred in po Olimpijadi. So to pol, celodnevni in večdnevni izleti. — **Belgijski sportniki** se pripravljajo za Olimpijado. Udeležili se je bodo: telovadci, nogometaši, plavalci, lahkoatleti, težkoatleti in kolesarji. — Izšel je **slavnostni spis Olimpijade**, ki ga je izdala po naročilu SASI avstrijska zveza in ga uredil Julius Braunthal. 64 strani, mnogo slik. Prispevali so: Friedrich Adler (Zürich), Karl Auch (Dunaj), Walter Bauer (Halle a. d. Saale), Josef Binder (Dunaj), Gaston Bridoux (Ath), Walter Citrina (London), Ludwig Czech (Praga), Julius Deutsch (Dunaj), Robert Ehrenzweig (Dunaj), Hans Gastgeb (Dunaj), C. Gellert (Leipzig), Max Graf (Dunaj), Albert Hahmml. (Amsterdam), Jacques Hannak (Dunaj), Karl Heinz (Dunaj), Johann Hirsch (Dunaj), Marie Deutsch-Kramer (Dunaj), pok. Hermann Müller (Berlin), Adelheid Popp (Dunaj), Paul Richter (Dunaj), Karl Seitz (Dunaj), Rudolf Silaba (Praga), Frant. Soukup (Praga), Otto Stoessl (Dunaj), Hildegard Sukker (Leipzig), Emile Vanderveldt (Bruselj) in Ludwig Wagner (Dunaj). Cena bo krog Din 7—8. Zelo priporočamo. Naročila pri Olimpijskemu odboru Ljubljana, poštni predal 290. Po Olimpijadi izide

slavnostni spis s slikami, ki ga je tudi treba pravočasno naročiti.

Se nekaj o dunajskem stadijonu.

O stadijonu na Dunaju, na katerem se bo vršila II. Delavska Olimpijada, sem poročal že v zadnji številki »Svobode« na str. 149—152. Danes priobčujem dodatno še nekaj zelo zanimivih števk o njem.

Zemljišče stadijona meri okroglo 41,5 hektarja. Načrt je sestavljal stavbni nadsvetnik ing. Otto Ernst Schweizer iz Nürnberga, ki je napravil tudi načrte za zgradbo velikega nürnberškega stadijona. Glavni prostor stadijona, velika arena glavne tekmovalne proge ima v tlorisu obliko elipse; glavna os meri 241,38 metra; mali premer elipse pa je dolg 187,78 metra. Celotna površina elipse znaša okroglo 35.500 kvadratnih metrov, površina znotraj tribun, ki obdajajo v krogu tekmovališče, pa okroglo 18.400 kvadratnih metrov. V železobetonski konstrukciji kot skeletna stavba izdelane tribune glavnega tekmovališča se dvigajo do višine skoro 15 metrov nad obdajajočim jih ozemljem. 112 ogromnih in vendar lahko in okrasno delujočih okvirnih veznikov nosi ostalo površino, ki pada na vznožja v obliki lijaka in na kateri so v obliki kroga nameščene stopnice za namestitve sedežev in stojišč.

Tribuna glavnega tekmovališča omogoča okroglo 55.000 gledalcem prost z nikakimi stebri ali predstavbami oviran razgled na igrišče; je to kakih 10.000 sedežev in okrog 45.000 stojišč. Odhod bo po stopniških rokavih, ki vodijo ali od 16 glavnih stopnišč v širini kakih pet metrov ali k v pritličju nameščenim 11 vhodnim tunelom.

V notranjosti arene je igrišče za nogomet v dolžini 110 metrov in širini 70 metrov; dalje šestdelno tekališče v dolžini 100, oz. 110 metrov, ki obkroža to igrišče, dalje 10 naprav za izvedbo skokov v višino, daljavo in v višino s palico ter odgovarjajoče število naprav za metanje krogle, diska in podobno.

Za velikost naprav sploh, kjer je stalo okrog 4,7 milijona šilingov (37,6 milijonov dinarjev) je glavno tekmovališče samo, naj govore še sledeče številke:

Pri odkopavanjih je bilo odstranjenih 54.500 kubičnih metrov, pri nasipavanjih porabljenih 52.000 kubičnih metrov in betonske kubature je 15.800 kubičnih metrov. Gradbenega materiala je bilo porabljenega: 22.500 kubičnih metrov betonskega peska, 4,5 milijonov kg portlandskega cementa, 110 vagonov betonskega železa in 3400 kubičnih metrov lesa za grušte itd.

Delavske sportne in telovadne zveze v Nemčiji.

V Nemčiji obstojajo mnoge delavske sportne in telovadne zveze. Radi zanimivosti navajamo tudi njih zvezni pozdrav (v oklepaju):

Delavska kolesarska in motociklistična zveza (»Frisch auf«) — 320.000 čl.

Zveza za ljudsko zdravje (»Freiheit«) — 16.000 članov.

Turistično društvo »Prijatelj Prirode« (»Berg frei«) — 82.000 članov.

Delavska atletska zveza »Frei Heil« — 52.000 članov.

Nemška delavska šahovska zveza (»Frei Schach!«) — 13.000 članov.

Svobodna veslaško - jadrska zveza (»Gode Wind ahoi!« — star mornarski pozdrav) — 3000 članov.

Delavska strelska zveza Nemčije (»Frei Ziel«) — 6000 članov.

Nemška delavska kegljaška zveza (»Frei Holz!«) — 9000 članov.

Delavska samaritanska zveza Nemčije (»Frei Hilf!«) — 43.000 članov.

Delavska ribarska zveza Nemčije (»Frei Petri Heil!« — star ribarski pozdrav) — 6500 članov.

Delavska telovadna in sportna zveza (»Frei Heil!«) — 560.000 članov.

V slednji zvezi so združeni telovadci, lahkoatleti, hazenaši, nogometaši, veslači, vozači kanaja (»Frei Nass!«). — Vse te zveze imajo skupno 1 milijon 110.500 članov in tvorijo kot država najmočnejše zastopstvo v naši Internacionali SASI. Vse te zveze so trdno v zvezi, si medsebojno pomagajo in so tudi vsako leto močnejše. Edine so v igri in edine v boju. Cv. K.

Za zdravje delavske mladine. Na Češkoslovaškem skrbi za zdravje delavske mladine društvo »Zdrava generace« (Zdrava generacija), centrala delavskega socijalnega in zdravstvenega skrbstva za otroke in delujoče mladostnike v češkoslovaški republiki. To društvo je vzdrževalo lani 16 počitniških kolonij za mladino. Poleg tega je organiziralo še kolonijo v Selcah v Jugoslaviji. V te kolonije je bilo poslanih skupno 1650 otrok za 4 do 6 tednov s stroški 649.700 Kč (okroglo milijon Din). Lani je začelo s svojim delovanjem tudi zdravilišče v Chocera-dyh in vanj je bilo sprejetih tekom leta preko 200 vajencev in mladostnih delavcev. Na stroške društva je bilo poslanih v kolonije tudi 80 vajencev. Denarni promet društva je znašal lani (1930) 1 milijon 786.204 Kč (nad 2 in pol milijona dinarjev). Poleg tega delovanja je »Zdrava generace« često nastopila v varstvo vajencev proti brezčutnim mojstrom in sicer vedno z uspehom. Letos organizira

centrala sekcije, ker je treba, da se delovanje društva razširi po vsej češkoslovaški republiki. Korporacija ima znatne podpore od Osrednjega zavoda za socialno zavarovanje, od Deželnega urada, od Osrednje zveze bolniških blagajn, od Ministrstva za zdravje, največ pa od Ministrstva za socialno politiko, ki mu načeljuje kot minister socialist dr. Czech. Tudi večina strokovnih organizacij ne nudi tej ustanovi le moralno, marveč tudi materijelno pomoč. Na občnem zboru, ki se je vršil 4. februarja t. l., je sprejelo društvo dalekosežne sklepe za ohranitev zdravja delavske mladine.

—on—

Državno nogometno prvenstvo lig. Na izrednem občnem zboru Jugoslovanskega nogometnega saveza (JNS) je bil sprejet 5. aprila t. l. sistem tekmovanja za državno prvenstvo po sistemu lig. Izbrali so določeno število dobrih nogometnih klubov, jih razdelili v tri lige in v teh ligah bodo tekmovali za državno prvenstvo. Ti klubi bodo oproščeni dosežanjega prvenstva svojih podsavezov. — Tako bodo zavzele tekme teh lig vse boljše termine in pač izčrpale finančna sredstva gledalcev nogometnih tekem, tako da izvenligaški klubi ne bodo prišli do nikakih znatnih dohodkov. Denar, kasiran na tekmah ligaških klubov, si bodo razdelili ti sami. To vse je seveda prvi korak do profesionalnega (poklicnega) nogometaštva. Proti takemu »sportu« pa moramo biti brezpogojno. V lige ni bil sprejet noben delavski klub in o stališču delavskih klubov glede teh lig glej posebno beležko. Cv. K.

Zveza Delavskih telovadnih jednot Čsl. priredi pred Olimpijado še 5. in 6. julija t. l. velik zlet v Pardubicah, kjer bodo priredili tudi veliko telesnovzgojno razstavo.

III. češkoslovaška delavska Olimpijada se bo vršila l. 1934. Ker bodo jednote radi lanskim slavnosti mladine in letošnje Mednarodne delavske Olimpijade izredno finančno izčrpale, se bo vršila ta Olimpijada mesto leta 1933, ko bi morala biti, leta 1934 v Husovih dneh, to je od 6. do 8. julija 1934. I. Olimpijada je bila leta 1921, druga pa 1927.

Agitacijski sportni film »Žena v delavskem sportu« je bil prvič predvajan

v Hamburgu. Izdelan je bil po naročilu in na stroške Nemške delavske telovadne in sportne zveze.

Nachrichten der Sozialistischen Arbeiter-Sport - Internationale. Socialistična delavska sportna internacionala je v marcu 1931 začela izdajati svoje glasilo, vestnik, ki bo izhajal zaenkrat še po potrebi. List ima v prvi številki poleg uvodne besede še poročila iz zvez, tajništva SASI, članov mednarodnega tehničnega glavnega odbora, članov mednarodnega ženskega odbora, članov vzgojnega odbora in pridruženih 23 zvez. Ureja ga R. Silaba in izhaja v Pragi.

Prestopi meščanskih težkoatletskih klubov k delavskemu sportu. Pet sportno najsposobnejših in po članih najštevilnejših težkoatletičnih društev na Tirolskem je v zadnjem času pristopilo k Delavski težkoatletični zvezi Avstrije; sta to društvi Vollkraft in Ring- und Stemmklub v Innsbrucku, Sportklub Wörgl, A. A. K. Hall in Sportklub Höring.

Špansko delavsko sportno gibanje. Iz Madrida poročajo o bližnji ustanovitvi španske delavske sportne zveze, ki se bo pridružila SASI. Z ozirom na najnovejše dogodke v tej državi je ta vest posebno razveseljiva in želimo španskim delavcem v Madridu pri tem delu najboljšega uspeha.

Delavske Internacionale. Glavne delavske Internacionale so sledeče: Socialistična delavska Internacionala v Zürichu (naslov: Postfach, Hauptbahnhof, Schweiz); Mednarodna strokovna zveza v Amsterdamu-West (Tesselschadestraat 31, Holandska); Socialistična vzgojna Internacionala (Wien XIII. Schloss Schönbrunn, Avstrija); Socialistična mladinska Internacionala (Berlin SW. 61. Belle-Alliance-platz 8. Nemčija); Socialistična delavska sportna internacionala (Praha II., Havlíčkova 5a); Mednarodna komisija za obrambo proti fašizmu (Wien V., Rechte Wienzeile 97, Avstrija). Sicer nevtiralna je Mednarodna združena zveza (London SW 1, 14, Great Smith Street, Orchard House), vendar vodijo jo socialisti in večinoma imajo v njej delavske zadrage.

—on—

RAZNO.

Paberki iz današnjih dni.

Trbovlje — naš veliki petek, Hrastnik — velika nedelja?!

»Slovenec« z dne 3. aprila t. l. piše m. dr.:

»Ravnateljstvo trbovelskega rudnika je obvestilo včeraj (t. j. 1. aprila) svoje delavstvo v rudnikih, da bo prihodnjih pet dni, všteti veliki četrtek, do velikonočnega ponedelja ustavilo obrat v vseh svojih rudnikih... Za prihodnji teden je delavcem obljubljeno zopet štiridnevno delo, za naprej pa tri ali štiri dni na teden... Rudar, ki mora živeti ženo in kopicco otrok, ne zasluži več kot 8 do 10 šihrov na pol meseca. Šiht pa dobi plačan od 40 do 50 Din. Od tega zaslužka se mu odbijejo vsak mesec prispevki za vse mogoče blaginje in davke, tako da mu ne ostane niti 300 Din. Z dobrimi 600 Din na mesec naj živi in oblači družino. Umetnik, kdor to zmore!...

... V rudniškem konzumu dobivajo sicer rudarji... na vero, toda kaj jim pomaga. Čez štirinajst dni, ko dobe plačo, jim konzum odtegne toliko, kolikor so dolžni. Tako družina s šestimi otroci že leto in dan ni dobila ob izplačevanju beliča. Možno je vsakokrat lahko prinesel domov le nakazilo, na katerem je stala prva odstavka: čista plača - velika ničla...

Trbovlje leže sicer v srcu Slovenije, naši ljudje kopljejo premog in vendar je to srce pravi pekel, dvakrat pekel. Osem ur pod zemljo, ko pridejo izčrpani iz rova, pa jih čaka doma pri družini drugi pekel: otroci hočejo kruha, oče ga jim pa ne more dati.

Bodočnost je enako črna. Nikjer ni videti zboljšanja razmer. Tema je v rovi, žalost in obup v srcih, zunaj pa sije solnce in kliče pomlad k vstajenju. Kdaj pride za vas, Trbovlje, velika noč?«

Kakor nekako za dopolnilo in kot posledica vsega tega se zdi beležka v »Jugoslovanu«, istega datuma:

»Rudarji iz Hrastnika pridejo v Maribor. Prišli bodo zmučeni delavci v rudarskih uniformah ob velikonočnih praznikih v Maribor in bodo mariborske meščane prosili v cerkvi in po domovih za mile darove za cerkev delavcev v Hrastniku. V stolni cerkvi in pri č. oo. frančiškanih bosta imela gg. prof. Pavlič in Alojzij Zalar, duhovnik iz Hrastnika, na Veliko noč pridige zjutraj in ob pol 10. uri, na velikonočni ponedeljek pa pri sv. Magdaleni in pri sv. Jožefu. Rudarji v

uniformah bodo pa pri cerkvenih vratih od dobrih vernikov in prijateljev delavcev pobirali mile darove za cerkev delavcev v Hrastniku.«

Vi rudarji iz revirjev, kaj pa Vi pravi?!

—on—

Karl Volkert Hof na Dunaju. V spomin na v letu 1929 umrlega podpredsednika Avstrijske delavske telovadne in sportne zveze (Askö) ter predsednika zveze »Prijateljev prirode«, poslanca K. Volkerta (glej »Svoboda« leta 1929, str. 134) je imenoval dunajski občinski svet koncem marca t. l. najnovejšo stanovanjsko hišo dunajske občine »Karl Volkert-Hof«. — Že 21. sept. 1930 so pa poimenovali sportniki novo igrišče M. A. S. C. Red Star po Volkertu »Karl Volkert-Platz«.

Udruženja staršev v šolah. V Čehoslovaški so organizirale delavske organizacije veliko propagando za ustanavljanje roditeljskih združenj v šolah. Vsa ta propaganda temelji na odloku češkoslovaškega socialističnega ministra za šolstvo *Dérera*, ki je 19. maja 1930 priporočil na vseh (osnovnih, meščanskih in srednjih) šolah ustanovitev roditeljskih združenj. Po zgledu in dobrih skušnjah sličnih združenj v Avstriji, ki so nastala na vzpodbudo vodje »Detoljuba« Glöckla (glej članek »Šolstvo in ljudska izobrazba na novem Dunaju v štev. 2 let. »Svobode« str. 67) žele organizirati tudi češkoslovaški roditelji taka združenja, ki naj omogočajo: 1. sodelovanje roditeljev z učitelji in učenci, 2. prirejanje zborovanj, predavanj, razgovorov, razstav o šolah, njih uspehih, načinu itd., 3. organizirati sodelovanje in pomoč staršev v šolskih socialnih ustanovah, 4. sodelovanje v šolskih zdravstvenih ustanovah (kopališčih, igriščih itd.), 5. izboljšanje skrbi za otroke v rodbinah in 6. obisk staršev pri pouku, da dobijo starši pojem o delu v šoli. Češko delavstvo je zelo vneto za taka združenja, kajti zaveda se, da so otroci bodočnost naroda in bodočnost delavskega razreda. Otroci so delavskemu razredu edino bogastvo in velika nada zanj. —on—

Tečaj za mednarodni združni tisk.

Po sklepih dunajskega kongresa ozir. dunajske mednarodne konference za združni tisk priredi Mednarodna združna zveza od 2. do 5. I. tečaj za mednarodni združni tisk. Na tečaju bodo predavali Maurice Camin (Francija) o koordinaciji

zadružnega tiska, Franz Mitzkat (Nemčija) o tehniki ilustriranega žurnalizma, dalje še Avgust Kasch (Nemčija) in R. A. Palmer (Velika Britanija) o raznih predmetih. 3. maja se vrši konferenca o tiskovnem delovanju M. Z. Z. in o mednarodnih publikacijah, 5. maja bo ogled tiskarne Osrednje zveze nemških konz. društev. Prehrana opoldne ob dnevih tečaja bo brezplačna, vpisnina pa znaša 10 angl. šil. (138 Din). Prenočišča bodo v hotelu »Heimstätte«, ki je last Splošne zveze nemških strokovnih organizacij v Hamburgu in pa v hotelu Kaiserhof, ki je last Velenakupne družbe nemških konzumnih društev (GEG) v Hamburgu.

XI. mednarodna zadružna šola. Iz tečajev, ki jih je začela prirejati angleška zadružna zveza, ki jih je nato prevzela Mednarodna zadružna zveza v Londonu ter jih spremenila v enotedenske mednarodne zadružne šole, se je razvila po velikem uspehu lanske X. medn. zadružne šole sedaj 14-dnevna šola, ki se vrši letos v Freidorfu pri Bazlu. Od 4. do 18. julija 1931 bo zadružna naselbina in občina v švicarskem Freidorfu gostila zastopnike mednarodnega združništva. Predavanja bodo sledeča: Razvoj mednarodnega zadružnega gibanja — Zadružno gibanje v Švici I. in II. — Zadružno gibanje in svetovna gospodarska kriza — Zadružno gibanje v Kini in na Japonskem — Predavanja o sodelovanju organiziranih producentov in konzumentov: 1. Svetovni pregled — 2. Konzumentski problem — 3. Producentski problem — 4. Narodni organični stiki — 5. Mednarodni organični stiki — Vršili se bodo ogledi mesta Bazla, Zveze švic. konzum. društev, električne centrale ob Renu, mesta Pratteln, tovarne za čevlje »Schuh-Coop«, zadružne pekarnice in mlekarne v Bazlu, zadružnega poljedelstva zveze v Brisлахu, zadružne veleklavnice Bell A. G. v Bazlu itd. Predavanja bodo dopoldne, izleti, ogledovanja in obiski pa popoldne. Vpisnina znaša 10 angl. šil., šolnina z vso preskrbo in prispevkom za izlete pa 4 pf. šterl. tedensko, torej skupno brez vožnje 8 pf. šterl. in pol (Din 2300). Prijava do 1. junija t. l. Služatelji dobe predavanja tudi tiskana. Prijave se vpošiljajo potom pridruženih zvez M. Z. Z.

—on—

Šola za brezposelne. Svet strokovnih organizacij za Veliko Prago je ustanovil 20. januarja t. l. skupno z Delavsko aka-

demijo (Dělnická akademie) brezplačno šolo za brezposelne. — Učni predmeti šole so: 1. Socialna zakonodaja. 2. Poglavlja iz državlanskega prava. 3. Narodno gospodarstvo. 4. Osebna higijena in socialna higijena (higijena industrijskih podjetij). 5. Poglavlje iz splošne vzgoje. — Na tej šoli so poučevali strokovničarski funkcionarji in profesorji državne Obrtne šole v Pragi. Svet strokovnih organizacij za Veliko Prago in Delavska akademija hočeta izpolniti s to ustanovo svojo kulturno dolžnost do onih delavcev, ki so najhujše prizadeti. Šola je na sodobni višini. Brezposelni delavci in delavke pridobe najboljše, kar se jim more nuditi. Šola ima namen, dati brezposelnim možnost, da razširijo in poglobijo svoje znanje in izobrazbo in tako izpolnijo svoj prosti čas. Vsi šolarji dobe po končanih učnih urah brezplačno kosilo na stroške Sveta strokovnih organizacij za Veliko Prago. — Enotna zveza trgovskih in industrijskih nameščencev, ki združuje privatne nameščence, je ustanovila svoječasno tudi tečaje za brezposelne in v katerih se je poučeval češki in nemški jezik ter stenografija. V onih dneh, ko brezposelni obiskuje šolo, dobi nakaznico za kosilo. Na ta način hoče tudi Enotna zveza trgovskih in industrijskih nameščencev, ta največja organizacija privatnih nameščencev v republiki, izpolniti svojo dolžnost do nameščencev.

—on—

Zadružna vzgoja in propaganda v Nemčiji. Osrednji zvezi v Hamburgu pridružene konzumne zadruge so svoje pridobivalno in vzgojno delo v teku leta 1930 bistveno povečale. Nedavno priobčene statistike kažejo, da je imelo 554 zadrug tekom minulega leta 15.574 agitacijskih in vzgojnih prireditev; teh se je udeležilo skupno 3.279.371 oseb napram 2.955.066 osebam, ki so se udeležile v letu 1929 13.739 prireditev, prirejenih od 494 zadrug. Nekatere teh prireditev so bile popolnoma vzgojne naravi, kakor na pr. 12 posebnih tečajev za člane, 44 tečajev za žene, 540 tečajev za uradnike in 294 tečajev za zadružne nastavljenice; ostale so bila članska zborovanja, filmska predavanja, razstave in družabne prireditve. 261 zadrug je vršilo od hiše do hiše pri mrtvih članih. — Tako pomaga nemško delavsko zadružno gibanje tudi ostalemu delavskemu gibanju pri vzgojnem delu.

—on—

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. Telefon števil. 31-33

najstarejša
v Jugoslaviji, priporoča
svojo bogato zalogo strokovnih in
zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za
petje, klavir in druge instrumente. Knjige in časopise,
v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz
inozemstva v najkrajšem
času.

Delavskim knjižnicam nudi pri večjem naročilu znaten popust.

Razmnoževalne aparate: **Original Opalograph**, naj-
boljši razmnoževalec posebno za note, risbe i. t. d.
Jamčim za brezhibno delovanje.

Pisarniške potrebščine, strojepisni, oglejni, indigo, sesalni
papir. Zvitki za računske stroje in blagajne.

Pisalni stroji: **Stoewer veliki in srednji, Under-
wood**. Rabljeni, dobroohranjeni stroji.

Lastna specialna popravilnica za pisalne, računske in
šivalne stroje!

Točna postrežba! Cene nizke! Cenike brezplačno!

LUD. BARAGA - LJUBLJANA

Šelenburgova ulica 6. Telefon števil. 2980.

Splošno kreditno društvo

r. z. z o. z.

v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 13

sprejema hranilne vloge od 1 Din naprej
in obrestuje najugodnejše.

V načelstvu in nadzorstvu zgolj zastopniki
strokovnih in gospodarskih organizacij.

KNJIGOVEZNICA LJUDSKE TISKARNE D. D.

veže knjige, brošure, revije,
koledarje itd. po najnižji ceni

Najboljši in najcenejši slovenski mesečnik je delavska kulturna revija

„SVOBODA“

Letna naročnina stane komaj Din 36.—, letno izide 12 števk z obsegom po približno 32 strani in z najraznovrstnejšo zanimivo vsebino.
Tekmujte v nabiranju naročnikov!

Slovenska Narodna Podporna Jednota

največja slovenska gospodarska in dobrodelna zadruga v

Severni Ameriki.

Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezen, poškodbe itd. — Posluje v Zedinjenih državah, Kanadi in Mehiki. — Ima približno 63.000 članov v obeh oddelkih in blizu 650 podružnic po raznih krajih Amerike.

■ Premoženje nad 4,000.000 dolarjev. ■

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

Glavni urad S.N.P.J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill